ULLERSLEV

– et fynsk sogn

ULLERSLEV

– et fynsk sogn

SPREDTE TRÆK AF SOGNETS HISTORIE

SAMLET AF
LEKTOR HAKON MÜLLER
OG
PENS. LANDPOSTBUD NIELS RASMUSSEN

PÅ FORANLEDNING AF
UDVALGET FOR SOGNEGRUSGRAVEN HØNSEBJERG

SVENDBORG AVIS' BOGTRYKKERI
1952

Ullerslev

Hvordan mon disse vange vel så ud,
da de af havet steg for længe siden
og klædte sig i skov trods storm og slud?
— om hine tider har vi ingen viden —
og hvorfra kom de første barske mænd,
der fælded træer her med megen møje
og med hårdføre kvinder gik i spænd
og fandt sig boplads her på disse høje.

(K. Bæk).

ULLERSLEV I FORHISTORISK TID

Hvis man stiller det spørgsmål: „Hvor gammel mon Ullerslev er"? er dette spørgsmål ikke til at besvare helt rigtigt; men der er ingen tvivl om, at man må regne dens begyndelse til omkring 400 år før vor tidsregnings begyndelse, idet de ældste landsbynavne ender på —lev, —inge eller er naturnavne, hvorimod man med de byer, hvis navne ender på —drup, —strup eller —rup, må regne med, at de er anlagt omkring år 1000. Da folketilvæksten stadig har været stigende, måtte der komme en tid, der blev vanskeligheder med at skaffe folk plads og virkefelt. Derfor kom torpetiden, der er en udflyttertid og en rydningstid, hvor ny jord blev taget i brug. Der har sikkert været mange overvejelser, inden man brød op fra det fædrene hjem, og det har sikkert været nogle af de klogeste, stærkeste og modigste mænd, der på den måde drog ud og anlagde et nyt samfund og by. Måske har disse følt sig generet af de vedtægter, som den gang var rådende i deres fødeby, og har ønsket at blive mere selvstændige.

Men førend Ullerslev blev til, levede der jo også mennesker her, som førte et nomadeliv; de levede nærmest af jagt og fiskeri, i hvert fald i den ældre stenalder. Deres føde bestod af bløddyr, kød og fisk. Det har været hårdføre folk, der med deres simple redskaber har kunnet dræbe dyrene efter først at have sneget sig ind på livet af dem. Efter en god jagt blev det kød, der ikke straks blev spist, hængt til tørring til senere brug, og det samme gjaldt fisk. Af dyrenes knogler blev der forarbejdet mange forskellige ting til brug såvel i hjemmet som til jagten, hvilket mange af de forskellige fund beviser, idet såvel knogler af dyr som flintesten har været forarbejdet til redskaber. Af dyrenes skind blev lavet klædningsstykker til værn mod kulden. Fra Ullerslev eller egnen deromkring har vi fund fra disse ældste tider, hvor jægerne færdedes her, førend der

blev dyrket jord. Ved overgangen mellem den ældre og yngre jernalder for ca. 5000 år siden regner man med, at de første bønder bosatte sig i Danmark, hvor de først med ild eller økse måtte rydde egeskoven, førend man kunne bearbejde jorden. Man dyrkede så jorden så lang tid den kunne give noget, thi man havde jo ikke gødningen fra dyrene til at køre ud på marken. Først omkring 400 år før Kristi fødsel begyndte man at opføre stalde til husdyrene, så man kunne opsamle gødning til jorden. Befolkningen blev nu efterhånden nærmest et agerdyrkende samfund.

OLDTIDSMINDER

Der findes ingen kæmpehøje eller andre jordfaste oldtidsmindesmærker i Ullerslev sogn. Derimod er der gjort enkelte fund, hvorom der skal berettes i det følgende:

I en mose, der nu er fyldt, fandtes i 1842 på matr. nr. 44 en ring fra den yngre bronzealder.

1842 fandt boelsmand Peder Rasmussen, Langeskov, Ullerslev sogn, i en tørvemose om roden af et træ, omtrent 1½ alen under jordskorpen, en indretning af bronze, bestående af en hul bronzering, 17" lang og cylinderen 3" i diameter, denne er åben på inderste side, trukken spiralformig. Stammer fra bronzealderen. — Indsendt af Herr lieutenant Olufsen.

I 1845 fandtes i en tørvemose, 300 favne fra ovennævnte mose, forskellige oldsager, der blev indsendt af pastor Worm, Flødstrup, nemlig:

1) En meget udmærket pålstav af bronze med indgraverede zirater på siderne, 9" lang. Den inderste ende udvider sig til at fastholde skaftet.

   En pålstav er et bronzeblad med æg, bestemt til at indkiles i et træstykke som økse eller mejsel.

2) En bronzedupsko til balgen af et sværd; den har på siden 2 knapper og i midten et trekantet hul, som formodentlig har tjent til en nagle.
3) En fuldstændig spydspids af bronze uden zirater.
4) En bronze-dupsko til et spyd, dannet som en lille mejsel.
5) 8 krumme save af bronze uden zirater, 7" lange. Tænderne tydelige i en skrå retning.
6) En lille bronze-kniv, indrettet til at indsætte i et træskaft.
7) 4 spydspidser af bronze, hvori endnu den lerkærne, hvorom de er støbte, sidder der, hvor skaftet skulle indsættes. De to er

lidt afpudsede, men de to andre er endnu med store støberande på, som ville forhindre deres brug. — Stammer fra bronzealderen.

Finderen fik 8 rigsdaler i dusør.

1846 fandt en arbejder fra Holemosegården ved sløjfningen af et dige to armringe af guld, som han solgte. Køberen huggede dem i stykker og solgte en del. Køberen blev derefter arresteret. Ringene blev fundet i den såkaldte Vibeholms Løkke på Holemosegårdens marker vest for Korkendrup.

1881 fundet båndjern på Ullerslev kirkegård, købt af en bonde ved dr. phil. Henry Petersen.

Desuden et jernredskab, som Rygh: Norske oldsager, figur 150, længde 14¼". Overbrudt, hvor bladet går over i grebspidsen. Fundet ved en urne på kirkegården. Stammer fra den yngre stenalder.

1905 er der på matr. nr. 21 fundet en dyrefigur af bronze.

I en ager på matr. nr. 23 a er der omkring 1910 fundet en af 4 kalksten sat lille kiste. Der fandtes ingen høj på stedet.

Omkring 1925 købte skolebestyrer Rasmussen, Odense, nogle oldsager, fundne i Ullerslev mose på Anders Nielsens mose, matr. nr. 29 a ved Ullerslev station, og disse bestod af:

En retøkse af hjortetak, 28 cm lang, med regelmæssig boret cylindrisk skafthul. Stærkt beskadiget ved æg og bane.

En retøkse af hjortetak, 30 cm lang, gennemboret med et cylindrisk regelmæssigt hul ca. 4 cm foran den afskårne tak. — Stammer fra stenalderen.

I Rønninge Made, Ullerslev sogn, fundet: 1 spånblok, 1 flække, 1 uornamenteret neolistisk sideskår. (Det neolistiske tidsrum = stenalderen).

Fra bopladsen Bondemose, Ullerslev sogn, er fundet 2 spånblokke og 1 spån.

Fra Flødstrup sø øst, Ullerslev sogn, er fundet 2 neolistiske skiveskrabere og 2 afslag.

Disse sidste fund stammer ligeledes fra stenalderen.

Fra den ældre jernalder er der omkring 1932 gjort følgende fund:

Sølvfibula, fundet af Rasmus Jørgensen, Geesberg, Ullerslev, ved gravning på Ullerslev kirkegård.

Sølvfibula (sølvspænde eller -broche) fra folkevandringstiden. Nålen ender i en jernspiral, der er viklet omkring en jernstang, der på de to sider er dækket af sølvplader med rækker af fremsprin-

gende knapper. Midt på oversiden heraf er fastgjort en sølvskive, i hvis midte en lodret stang rejser sig, omgivet af 3 faste og et løst riflet bånd, fra denne stangs øvre ende går bøjlen, der bærer to store, runde, vandrette plader, og en krave af riflede bøjler ender i en nt. bred, lodret plade, hvis nedre kant er ombøjet som nåleskede, 0,072 × 0,067 m. De to store, vandrette plader er løse.

Stump beslag af en lignende fibula: En smal sølvplade, hvorpå sidder en smallere strimmel guldblik med riflede kanter; op igennem denne rager 6 fremspringende knopper. 0,026 m lang.

Disse sager er som nævnt fundet på Ullerslev kirkegård ved gravning af en grav ved diget ud mod landevejen. 2 m under jorden fandtes en stenkiste af flade sten, hvori lå et skelet med hovedet mod syd. Foruden sølvfibulaen fandtes heri en del andre sager: Bøjlen af en bronzefibula, halvdelen af en sølvnål, brudstykker af en smal sølvplade, gennemboret ravstykke, ravperle, 8 glasperler, 2 spiralformede glasperler, stykke af en benkam, lille bronzering og hanken til en spand. Resten af fundet opbevares i Fyns Stiftsmuseum, Odense.

På matr. nr. 13 a er der i maj 1947 ved udgravningen af grunden til et hus fundet flere affaldsgruber, hvoraf en var 1,45 m dyb og foroven 2 m vid. Denne grube var fyldt med aske og sten, sandsynligvis fra bronzealderens slutning eller jernalderens begyndelse.

Ligeledes er der i 1949 fundet et økseblad af kobber med midtafsats og fremstående sidelister.

På kirkegården er der fundet en urne.

På Gedsberggårdens mark er fundet en belt (en økse med hult skaft og øsken) samt en del flintesager og i mosen forskellige bronzesager.

A) DYRKNING AF JORDEN

Hver bonde tog en toft ind under sin ejendom, og jo større denne toft var, jo større stykke fik de senere på bymarken, da „toft er agers moder". Så begyndte det trælsomme slid med dårlige redskaber at rydde de mange små kratskove, så der tid efter anden stadig kunne dyrkes mere og mere jord. Mellem disse første mænd må have været en mand med høvdingenatur, idet han tog en meget stor toft ind under sin gård, således at hans slægt senere fik skabt en hovedgård midt i byen, og som bestod lige til 1675, hvor den kom ind under kronen, og nogle bønder fik den delt ligeligt imellem sig, så gårdenes arealer blev cirka lige store. Hver mand havde fri rådighed over sin toft; her kunne han have sin humlehave, sin kålgård, sin abildhave, og her kunne han have sine geder, sine svin og sit fjerkræ gående; men den jord, som man tog ind til marker, blev af bønderne drevet i fællesskab; den kaldtes bymarken eller byvangen, da det som regel var den jord, der lå nærmest landsbyen, man først ryddede og opdyrkede. Den fjernest liggende jord i sognet kaldte man overdrevet. Her lå jorden hen og passede sig selv; men om sommeren gik byhyrden der og passede alle landsbyens kreaturer, som blev drevet derud. Herfra stammer de gamle stednavne: hestehaven og kohaven, som findes i så mange sogne, men som nu gerne er navnet på den gård, der ved udskiftningen blev udflyttet på og tildelt det areal, der bar det pågældende navn. Bymarken var som regel delt i tre vange. I den ene var der vårsæd, i den anden vintersæd, og den tredje lå brak; d. v. s. jorden hvilede hvert tredje år. Brakmarken blev ikke som nu holdt ren, men det, der groede: ukrudt og græs, tjente til føde for kreaturerne. Hver vang var igen inddelt i en mængde åse (skifter), og i hver ås var som regel lige så mange agre, som der var bønder i landsbyen. Et sogns bymark kunne let være delt i omkring hundrede åse, så hver bonde

havde sin jord på hundrede forskellige steder; men han var fra begyndelsen ejer af jorden. Dette var selvfølgelig en besværlig form for jordens drift, men på den anden side var der noget retfærdigt ved det, da de så fik god og dårlig jord ligelig fordelt imellem sig. En anden ting er, at det var umuligt for den enkelte bonde at dyrke alle disse smalle, spredtliggende agre uafhængig af sin nabo. Derfor havde de den overenskomst, at de begyndte at pløje, så og høste på samme dag, efter at denne først var blevet tidsfæstet på landsbyens bystævne, ligesom man også her bestemte, hvornår „Ævret skulle opgives", d. v. s. når de, efter at høsten var bjerget, brød gærderne ned og lod kreaturerne gå, hvor de ville; dette måtte jo ikke ske, før den sidste efternøler var færdig.

Når bønderne var sammen på bystævnet og forhandlede om arbejdet på bymarken, er det forståeligt, når denne var inddelt i så mange åse, at det kunne volde vanskeligheder med at forklare, hvad for en af disse, man drøftede. Derfor har bønderne med stor opfindsomhed givet de forskellige agre og åse navne, og det er fra denne tid, de gamle stednavne stammer, og det er naturligt, at mange af disse ender på — agre eller skifte; dog må man ikke se bort fra, at enkelte navne godt kan stamme fra forhistorisk tid.

B) FORETEELSER

Fæmærker.

Man skulle tro, at det måtte volde store vanskeligheder for bønderne at skelne mellem, hvad der var Pers eller Povls, når alle bymændenes kreaturer gik sammen i een stor flok; men det gik egentlig let, da man havde ordnet det således, at hver mand havde sit „fæmærke". Disse fæmærker kendte alle byens folk udenad, og de kunne remse dem op på stående fod. Grise, køer og får mærkedes med snit eller huller i ørerne, og dette kunne varieres på mange måder. Gæs og ænder fik mærket i svømmehuden. Hesten havde sit eget mærke, og det blev brændt eller skåret i en af hovene.

Det er før nævnt, at der til hver gård i fællesskabets tid hørte en toft, som bonden kunne gøre ved, hvad han ville, ligesom vi også har hørt, at den ene af de tre vange efter omgang hvert tredie år hvilede og lå med græs, og hvad der ellers ville gro af sig selv. Her kunne i sommerens løb nok bjærges en del føde til kreaturerne.

Når fårene om foråret lemmede, og gæssene fik gæslinger, lod bonden disse gå i sin indgærdede toft, til de var så store, at lammene kunne vægre sig for ræven. På bystævnet blev fastsat en dag, hvor alt småkræ skulle sættes „i vang". En sådan dag var der støj og larm på bystævnet, når hver mand kom med sine får og lam, gæs og gæslinger. Der var en brægen og en gækken, så man næsten ikke kunne få ørenlyd, når fæmærket skulle snittes eller stikkes i hvert et lam og hver en gæsling. Når dette var overstået, vandrede alle — fæ og folk — til vangeledet, og her stod oldermanden og to udvalgte mænd og eftersø hvert enkelt dyr, om det havde fået det rigtige fæmærke, før det blev sluppet løs i vangen. — Hver vang var solidt omgærdet, og fårene og lammene fik lov at skøtte sig selv. Derimod kunne det ikke gå an at lade gæssene gå uden opsyn,

da rævene så let kunne gøre lyst i rækkerne. I hver af de tre vange havde man i nærheden af et vandsted bygget et skur så stort, at alle gæssene kunne være deri om natten. Til at vogte gæssene om dagen lejede man en „tøs". Hun fik efter rigtig omgang mellem gårdene maden bragt ud i marken. Først ved mikkelsdagstide, når gæssene blev taget hjem, slap hun for sit trivielle arbejde og kunne så hæve sin beskedne løn, der ikke bestod af penge, men af et par pund uld og lærred til et par særke. Det var som regel en fattig pige, de fik til gåsepige. Hun skulle møde i marken, før solen kunne nå at skinne ned i gårdene, og hun måtte ikke jage gæssene i hus, før solen gik ned. Hun skulle være der hver dag — hellig og søgn — og i al slags vejr, så vi forstår, at det var ingen misundelsesværdig lod at være gåsepige. Det var svære tider for fattigfolk, især når de var bekendt med følgende gamle vedtægt: „... herefter må ingen husmænd eller enderster, der haver så store børn, at de kan vogte kvæg, gæs og drive plov lige med andre godtfolks børn, der til arbejde sættes, nægte nogen ærlig mand deres tjeneste, som dem for billig betaling dem begære. Skulle det nægtes, da skal det gives oldermanden til kende, som da med degnen og tvende mænd skal gå til forældrene og forfare af hvad årsag sådant nægtes. Er det sket af børnenes modvillighed skal forældrene pligtig være i bemeldte dannemænds nærværelse at revse dem med ris. Vil ikke forældrene, da skal degnen, som bør at have indseende med ungdommens optugtelse, det gøre, og forældre, som sig derudi vægrer pantes for 1 mark".

Om efteråret, når gæssene blev drevet hjem, stod oldermanden ved vangeleddet og kontrollerede fæmærket, før dyret blev afleveret til dets rette ejermand.

For at forandre fæmærker, så man herved tilegnede sig anden mands dyr, var der meget streng straf — undertiden bremerholmsarbejde; — derfor var det yderst sjældent, dette skete, man nøjedes med småforseelser, der på bystævnet kunne ordnes og dømmes efter byens egne love og vedtægter.

GÅRDØGET

Af alle bondens dyr tror jeg nok, vi kan sige, at hesten har været hans stolthed. Det var den, der blev præsenteret ude i gården, når der kom fremmede. Det var den, der blev plejet bedst — både med renhed og med føde, og det var det dyr, om hvilket han sagde, når det blev ældre, at det skulle ikke på andre hænder, når det ikke længere kunne døje at tage sin hammel. Ofte har det været sådan, at een måtte følge med til slagtehuset for at blive overbevist om, at

det gik, som han udtrykkeligt forlangte ved handelens afslutning. Sådan har forholdene været i lang tid, derfor virker det nedstemmende, når man i gamle beretninger fra fællesskabets tid læser om de såkaldte gårdøg (udgangsøg). Et sådant fandtes dengang i hver gård, og det var den ældste og helt igennem sløjeste hest på gården (et udlevet „bæst"), der, hvad hesteholdet angik, var tilovers i gården. For at gårdøget ikke skulle tage synet fra de andre heste, havde det ikke sin plads inde i stalden ved siden af disse; men det havde sin plads ude i porten, hvor det stod både nat og dag. Her havde det sin krybbe og måtte tage til takke med ringe foder og døjede ofte meget ondt. Nu til dags står som regel en cykle eller to i porten. Vi kan godt bruge det billede, at gårdøget var datidens cykle, idet alle — både mænd og karle, koner og piger — brugte det at ride på, når de skulle et eller andet ærinde i landsbyen; men det var ikke alene i selve byen, man brugte øget; det blev brugt lige så tit mellem byerne. Når man så var nået til bestemmelsesstedet, kastede man bare grimen op over øgets hals, og det fik lov at løbe hjem selv. Når ærindet var forrettet, sagde man bare, at man kunne vel godt tage deres gårdøg og ride hjem på, og så gik det på samme måde igen. På denne måde fik man en del vandrende øg på veje og stier i byer og imellem byerne, og kunne vejfarende få fat i et sådant løsgående øg, satte de sig bare op paa det og drev det til deres bestemmelsessted og lod det så gå igen. De stakkels gårdøg kunne således komme til at trave mangen en tur, og ofte brugtes de mest, når føret var sølet og godt bundløst. Hestene har jo en god stedsans, og de skulle nok finde hjem til krybben og lidt læ i porten.

RIDE TIL SVIN

I den strengeste vintertid fra meget sent om efteråret til meget tidligt om foråret var alle bondens dyr i stald. Dog måtte alle grisene på nær grisesøer og byornen friste livet ude i skoven, hvor de måtte leve af agern og bog, og hvad de kunne finde af ædeligt. Her havde man lavet læskure, hvor de kunne finde ly for kulden. Faldt det så i med sne og frost, blev der mange ture for gårdøgene og drengene på gårdene. Da var deres første tur om morgenen før davretid at ride til svin. Hver dreng fik så en pose skelkorn eller andet affald, og så gik det til skovs på ryggen af gårdøgene. Herude måtte øgene så vente, til drengene havde fundet hver sin husbonds svin, og de måtte vente, medens svinene åd, for at ingen skulle få gavn af anden mands føde. Når dette var overstået, måtte de rundt og finde render og vandhuller og slå isen i stykker, så svinene havde

steder, hvor de kunne drikke den dag. Således gentog det sig hver dag, så længe vinteren varede. Det var hårde ture på fastende hjerte for fattige, tyndklædte drenge.

STRAFFE FOR VAREFORFALSKNINGER

De varer, som bonden producerede, og som han kunne undvære, agede eller vandrede han til købstaden med, hvor han forsøgte at afsætte dem på mest fordelagtig måde og derved få nogle daler med hjem til kistebunden. Det kunne vel nok more en bonde, hvis han pudsede byboen med nogle ikke alt for friske æg. Han kunne vel også nok nu og da fristes til at „spæde" andre produkter lidt op med et eller andet, så vægten steg, men på bekostning af kvaliteten. Da man ikke kendte andre sødemidler end honning, var dette en eftertragtet salgsvare, hvorfor også hver bonde i sin abildhave havde mange bikuber. Honning var let at forfalske, men det kunne blive en meget alvorlig sag for bonden, hvis det blev opdaget — særlig hvis det var i Nyborg, hvor Erik Glippings strenge bylov fra 1271 blev holdt i hævd lige til 1649, hvor den blev oplæst offentligt sidste gang.

Denne bylovs § 22 lyder sådan: „Hvo som vorder funden med falsk Honning om han er Gæst eller Kræmmer, da skal han værge sig med sine Skibmænd. Er han Bymand, da skal han værge sig med 12 hans Naboer på begge Sider. Kand han ikke værge sig som sagt er, da miste sit Hovet, og det Honning skal kastes i en Ild og brændes".

Det var en streng lov, men ser vi f. eks. på § 29, må vi uvilkårligt udbryde med Griffenfeldt: „Hvilken nåde, den er jo hårdere end straffen", da den kort og bestemt lyder: „Hvilken Kvinde, som stjålet haver og fortjent med tyven at hænges, skal for hendes qvindelige Hæder levende begraves".

Straf for forfalskning af mælk (1481).

„På hver og en Mand eller Qvinde, som sælger Mælk, opspædt med Vand, sættes en Tragt i Halsen, og så meget opspædt Mælk hældes i hanem, som det efter Lægens Omdømme uden Livsfare er muligt".

Straf for forfalsket smør (1481).

„Hver og en Mand eller Qvinde, som sælger Smør, i hvilket er blandet Roer, Sten eller andre Ting, hvorved anses, at Smørrets Vægt forøges, arresteres og bindes ved Skampælen. Siden presses

Smørret fast ved Hovedet, hvorefter han eller hun må stå ved Skampælen, til alt Smørret er smeltet af Solen. Hundene maa slikke på hanem, og Folket må tilkaste hanem hvilke Skamord som helst, blot ikke Gud, Kongen eller andre smædes. Er Vejret koldt, optændes foran den skyldige en Ild, og hver og en må se derpå".

Straf for at sælge rådne æg (1481).

„Hver Qvinde eller Mand, som sælger rådne Æg, bindes ved Skampælen. Men Æggene gives til Gadedrengene, som siden må kaste dem på Misdæderen for at more Folk. Dog er det forbudt at kaste andre Ting end rådne Æg".

BONDENS LÆGEMIDLER I SYGDOMSTILFÆLDE

Når den triste gæst, sygdommen, holdt sit indtog i datidens bondehjem, måtte man se at klare sig på bedste måde. Da de få læger, man havde, boede i de store købstæder, så man helt bort fra dem, fordi det var forbundet med store udgifter og megen ulejlighed at komme i forbindelse med dem; det var ikke bondeskik. Dog blev man ikke rådvild, men valgte en eller anden udvej. Var tilfældet ikke sværere, end patienten kunne rokke hen til „landsbyens doktor, smeden", valgte man ofte det. — I den gamle smedie, som nu er nedbrudt, fandtes et lille rum med fjælleguiv; det var „konsultationsværelset", og her havde smeden sine „remedier", der hovedsagelig bestod af åreladningsknive, tænger til tandudtrækning, brændejern m. m. Her gik man ind med ærbødighed og god tro på snarlig helbredelse, hvad vel ofte har gjort sit til et mildt forløb af tilfældet. Åreladning var den mest almindelige foreteelse, og den blev foretaget snart i panden eller på halsen, snart på en arm eller et lår — alt efter smedens bedømmelse af tilfældet. — Her er flydt mangen kop godt blod til meget lidt nytte; herfra er lydt rædselsskrig, når smeden havde listet sin tang ned under rødderne på en uhyggelig betændt kindtand, og her er blevet mumlet mystiske formler over stygge sår og anden skade — ikke alene i den omtalte smedie, men også i andre, der lå i byen før den.

Engang standsede en tysk smedesvend ved navn Johan Frantz Leopold sin „valsen" her i Øxendrup, hvor han nedsatte sig som smed, og hvor han levede som smedemester og fæstehusmand i mange år — lige til sin død. Meget tyder på, at denne smed havde beboernes tillid. De gamle kirkebøger udviser det. Var der bryllup, står der næsten altid: Smeden Leopold i forlovernes rubrik, og var

der barnedåb, findes navnet i faddernes rubrik. Han var gift to gange — begge gange med piger her fra egnen. Hans første kone døde 25. oktober, men han blev gift igen 17. december s. å., så han har da knapt levet som enkemand sørgeåret ud. — En beretning fra hans „praksis" skal nævnes her. Han kunne blandt meget andet kurere for tandpine uden at trække den syge tand ud. Engang kom et par bønder langvejs fra lidende af en frygtelig tandpine. Smeden fjernede, som han plejede i lignende tilfælde ret omgående deres smerter, og mændene gik lettede og glade bort. Et par dage efter kom de igen med en tandpine uden lige. Smeden så på dem og bød dem sætte sig ned, hvorefter han gik ud i sin have til det træ, hvorfra han havde udtaget en splint, som han efter brugen ved fjernelsen af tandpinen indsatte i træet igen og bandt barken over. Nu viste det sig, at byens drenge havde været og pillet ved „hemmeligheden" med det resultat, at virkningen omgående ophørte, så smeden måtte foretage sit eksperiment endnu engang.

En anden udvej i sygdoms tilfælde var brug af hjemmeråd, hvoraf der fandtes mange og til alle arter af ve og smerter. Nogle af dem lyder i dag meget uappetitlige, men andre af dem bruges den dag i dag — ofte med godt resultat.

En tredje udvej var at sende bud efter en klog kone eller klog mand. Hver egn havde sådanne, og de var ofte heldige. Mange gamle beretninger vil vide, at de i mange tilfælde har hjulpet, hvor læger har givet op. Selvfølgelig var der en mængde overtro; men man må ikke se bort fra, at der gennem Aarhundreder var høstet megen erfaring på „medicinens" område, urternes helbredende virkning, og man må også indrømme, at mange af de urter, som man brugte dengang, bruges til fremstillelse af medicin den dag i dag.

ÆLDRE TIDERS RÅD FOR SYGDOMME OG ULYKKESTILFÆLDE

Vorter og knuder.

De forsvinder ved at stryge dem på et lig.

Dersom nogen skolder sig.

„Da tag rå kartofler og riv det på et rivehjern og læg det på ligeså, da trækker det straks hud på det skoldede sted".

At helbrede en for drikkelyst.

„Man lader en levende ål løbe sig ihjel i brændevinen og giver drankeren det at drikke; han taber da lysten til al spiritus og svir".

Mod bistik.

„Tag jord på stedet, hvor du står, og læg på".

At fremskynde tænder hos et barn.

„Hæng barnet en tand af et føl om halsen".

Middel mod hundebid.

„Vask stedet, hvor du er bidt, med dit eget urin, læg derpå nogle hår af hunden på såret og bad det flittigt i blyvand".

At bevare sine øjne for stær.

„Destiler en stor mængde katostblade i hvid eller rød vin og to dine øjne dermed aften og morgen. Dette har pave Paulus den 5. brugt i sin høje alder".

For hovedpine.

„Tag 10 dråber Arnikke-tinktur og blød tindingen dermed, så hjælper det".

Mod gammel hoste.

„Tag hvidløg, nældefrø, ammoniacgummi, kog det i vin eller gl. øl, og gør det sødt med honning".

En smørelse for gigt.

„Hvide lillie olie 2 sk. terpentinolie 1 sk. hummelolie 2 sk. myresperitus 1 sk. sammen at smøre med".

For fnat.

„Ryttersalve 4 sk. kvægsølv 2 sk. sammen at smøre med, tag svovl ind".

For døvhed i ørerne.

„Annisolie 1 mk. hæld på bomuld og stik i ørerne".

For blodforgiftning.

„Tag kamfersperitus og speritus vini, blåsten, lige meget af hver slags".

At stille blod.

„Man lader nogle dråber falde i en ske og lader det i samme fordunste over et lys".

Bylder.

„Man tager noget af materien på en klud, borer hul i et hyldetræ, kommer al materien deri, slår proppen uden for, hjælper".

En beskænket at gøre ædru.

„Når man har fordrukket sig i øl, tages ingefær".

For fregner i ansigtet.

„Tag vejbredblades rod, strø dem med salt og eddike og vask ansigtet dermed, det hjælper".

For frost.

„I tide, når det begynder, saltolie at smøre med".

Hævelse i benene og andre steder.

„Varm ølbærme og bikage og sæt benene i eller slå over hævelsen. Hjælper snart".

For orm.

„Rå gulerødder ædes for orm, når bages med hvedebrød, eller fin pulver af Regnfang-blomster gives børn for orm, når man tager eller drikker hver morgen og aften deraf. — En god teskefuld tjære blandet med en æggeblomme er og godt for orm".

For sten.

„Tag enebærolie og vand, som er blandet med persillier. Drik det, så brister stenen".

Friske sår

„læges med egeblade eller Porsblade kogt i øl".

Det var et lille udpluk af hjemmeråd fra omkr. 1600—1750. De er samlede af E. T. Christensen, og de er enten blevet ham fortalte, eller også har han fundet dem opskrevne i gamle papirer. — De lidt ældre råd kendetegnes ofte ved, at menneskers og dyrs urin og eksekrementer indgår som bestanddel i blandingerne, hvorfor de på grund af deres uappetitlighed ikke medtages her.

En indberetning her fra egnen fra 1744 viser os, hvad bonden i almindelighed brugte ...: „De ordinaire Ting, bonden bruger, når han er syg, er Hyldesirup, Bukkeblade, Erenpris, som drikkes som The ind, — og de fleste gange Brændevin, som kun tjener til at gøre dem mere hizige".

C) GAMLE LANDSBYLOVE*)

Nu vil vi se, hvordan livet levedes i en sådan landsby, og her taler de gamle landsbylove levende til os. Enhver landsby dannede et lille samfund for sig — en „stat i staten" med sine egne love, sit sammenhold i alt: i arbejde og i hvile, ved fester og ved søgsmål, i sorg og i glæde. „På bystævnet slog byens hjerte", hvor alt bestemtes efter gamle hævdvundne skikke. Ingen kunne isolere sig og være sig selv nok og gå sine egne veje. Alle var som brødre i laget, og som dette kunne man kun hævde sig og vinde sin ret, forvente hjælp i sygdoms tilfælde eller støtte ved ildebrand og til sidst få en hæderlig og anstændig begravelse. Læser man disse gamle vider og vedtægter, får man et tydeligt billede af bondens kultur i det hele.

Det skal lige nævnes, at vedtægterne for Øxendrup sikkert er gået tabt, men heldigvis er de opbevaret for Langå, og da det var de samme forhold, de levede under i landsbyerne her på egnen, og da Langå er den nærmeste herved, tør man bestemt sige, at den ikke har afveget meget for den originale for Øxendrup. For at alle kan have udbytte af at læse disse gamle bylove, har jeg ændret lidt på stavemåden af enkelte ord, dog uden at meningen i noget tilfælde er forandret.

Når vi så har læst de gamle vedtægter, forstår vi, at disse har været absolut nødvendige, for at det lille isolerede samfund kunne eksistere i nogenlunde fordragelighed, men vi forstår også, at fandtes der en fremskridtsmand mellem gildesbrødrene, kunne vedtægterne for ham kun virke hæmmende: alt skulle jo være „som det fra

*) For alle landsbyer var der bylove (vider og vedtægter), og der har også været disse for Ullerslev, men ved undersøgelser har det ikke været muligt at finde disse, men da de fleste vider og vedtægter var så nogenlunde ens, har man fra udgiveren af „En sydøstfynsk lokalhistorie", lærer Jensen, Øksendrup, fået tilladelse til at afskrive disse samt efterfølgende straffe og lægemidler, ligesom afsnit A og B er efter samme lokalhistorie.

Arrilds tid været haver", og lægger vi mærke til bødesystemet, kommer vi uvilkårligt til at tænke: at enten må de mennesker have været gode, ærlige, redelige og efterrettelige, eller også er der blevet drukket strømme af øl, da så at sige alle bøder skulle betales med øl (1 tønde, ½ tønde eller 1 fjerding td. øl).

VIDER OG VEDTÆGTER fra 1607

„Langå bylov og gildesskrå med alle ord og artikler, som efterfølger, samt register og stadfæstning til tinge: Actum anno 1607.

FORTALE: I navnet Gudfaders, Søns og Helligånds! Amen, Guds hellige ord lærer, råder och formaner alle Gudsbørn at leve et kærligt, stille, gudeligt och ærligt levned, så som David siger, at det er dejligt och lystigt, at brødre bor endrechtelig tilsammen. Och st. Poul formaner, at man skal holde fred med hver mand så meget muligt kan være, och hand siger och, at den, der hader sin broder, er en — det er sin jevnkristen — hand er en manddraber, och sådant folk haver ikke part i Guds rige, thi hvo som ei elsker sin næste, som hand ser, langt mindre elsker hand Gud, som hand ikke ser.

Sirach siger och, at der er tre dejlige ting, som behager Gud och mennesker såre vel: Når brødre ere endrechtig, når naboer haver kærlighed sammen, och husbonde och hustru forliges vel. De gamle vise hedninger plejede at sige, at det er skadeligt at trette med nogen, ihvo som helst det være kand; thi at trette med sin overmand, det er dårligt at trette med sin jevnlige, det er voveligt og misligt; thi hver mand ved ikke, om mand vinder eller taber; men at trette med sin undersatte, det er spotteligt, thi spot og skade følges ad, synderlig hos den fattige, og retten er ofte på den side, pungen hænger. Vor danske lov priser och sådan endrechtighed i lande, riger, steder og landsbyer. Och efterdi her findes mange buldervorne, spildevorne og tretagtige folk, som ikke vil enes og nøjes med sit eget, hjemles og samtøkes der af dend høje øvrighed och i den store lov, at hver landsby, liden eller stor, må have sin egen bylov efter hver byes lejlighed om skov, mark, ager och eng, stævne och samsede, vide och vedtægter efter Guds ord och verdslig lov, så och alle mands samtykke, hvilken der bør at komme overens med ordet og landsloven; thi her foruden kand ingen by holdes ved magt, lige och ret. Derfor haver vi menige mænd, som nu bygge og bor udi Langå efter vor byes lejlighed, lade sammenskrive och forfatte disse efterskrevne korte artikler, som vi hepligte os och vore efterkommere indbyrdes med alle vore gode viljer og

samtøke ubrødeligen at ville holde under dom, pine och straf, som følger hos hver artikel, som efterfølger. Den evige almægtige Gud for sin kjære søns Jesu Christi skyld hjælp os nådeligen, at al ting kan udrettes hans hellige navn til ære och os alle til tarv och evige salighed. Amen.

1. Først ville og skulle vi med vores hustru, børns och tyende och så mange som findes i vort hus frem for alt frygte og ære och tjene Gud vor himmelske fader, som af sin nåde for sin søns Christi skyld giver os alt got til sjæl og liv. Och ville vi ikke uden synderlig årsag forsømme Guds ord och kirkens tjeneste. Och hvo der over en månedstid ikke er i kirken — om hand er uden sotteseng — skal give di fattige 8 sk., som stoilsbrødre skal inddrive.

2. Dernæst skulle vi ingen tage til huse, som kommer anden steds fra, enten at holde helt, halvt eller fjerding år, uden de det først giver til kende for menige bymænd och for vor sognepræst. Hvem der imod gør skal give ½ td. øl til vide.

3. Når nogen af gildebrødrene gør nogen værskab, bryllup eller barsel, da skal ingen af naboerne huse skøger eller hidføre landstrygere, som plejer at gøre stor skade i sådan bestilling, Hvem det gør give ½ td. øl til naboerne.

4. Hvo som holder nogen i sit brød eller til huse, som fører et forargeligt levned, så at det er dennem fuld vitterligt og bliver åbenbaret. Holder de dennem derefter over en månedstid, gives ½ td. øl til vide. Men hvilken, som huser dennem efter fire mænd have udsagt dennem af byen, give for hver nat 1 td. øl.

5. Hvo som vil være gildbroder och give sig i dette gilde och være under denne bylov, han bede sig så Gud til hjælp på, at han vil gøre med sine gildbrødre, som han vil af dennem och have.

6. Skal ingen blive søster eller broder i dette gilde, uden de er vel berygtede til hæder og ære og må stande ud i lov og ret med dannemænd, og deres mål skal brydes til skels på fastende stævne och ransages, om de ere sådanne, som forskrevet står.

7. Hvilken som giver sig och sin hustru i gildet, skal give for dennem begge 1 td. øl til igang, enten det er husmænd, pebersvend, drenge eller grønne huse. Hvilke herefter ikke ere mark-

mænd, skulle sidde neden for dennem, som haver ager og eng i marken, hegn og gjærder der udi. Mændene skulle have deres sæde i vort gildeshus efter deres alder och kvinderne, som ere gildsøster, efter deres værelse. Fordrister nogen sig til, som ikke er givet i vort gilde, at sidde over gildbrødre, give en fjerding øl til vide.

8. Om nogen gildbroder eller søster bliver syg om høsten, da skal hver gildbroder være hannem behjælpelig med en dags arbejd, om sygen forlænger sig. Hvo som det ikke gør, give en fjerding øl. Iligemåde skulle de være pligtig at hjælpe om våren og rugsæden, om sygdommen i de tider tilkommer.

9. Opbrænder nogen gildbroders hus eller gård af vådeild, da skal hver gildbroder være hannem behjælpelig med en dags arbejd, en trave langhalm og et tømmer træ, eller 1 td. øl til vide.

10. Når nogen gildbroder eller søster afdør, da skulle alle gildbrødre og søstre følge deres lig til grave, eller 1 td. øl til vide.

11. Skulle den dødes arving give 2 td. øl til arvegildet.

12. Hvo som forlokker sin gildbroders dreng eller pige give ½ td øl til vide.

13. Hvo som bander eller tøchter sin gildbroder eller søster eller deres bud i nogen forsamling, give en fjerding øl til vide.

14. Hvo som kaster op i gildestuen, give en fjerding øl. Men sætter han sig til sæde at drikke med andre efter han have skikket sig så, bødes dobbelt.

15. Hvo som slår sin gildbroder eller søster eller deres bud udi gildeshuset eller på gildesvej ud eller hjem, give en fjerding øl. Men sågjør han sin gildbroder, bødes ½ td. øl.

16. Vorder nogen sigtet for nogen sag, som hæder og ære er anrørendes, da skal han tilsige sin gildbrødre, at de hjælper hannem flittelig eller give 1 td. øl til vide.

17. Hvilken gildbroder, der sigter anden for skovhug, værgrer han sig, der sigtes, med fire af sine gildbrødre. Kan han det ikke gøre, gives ½ td. øl. Sigtes han med uret, da bøde den ½ td. øl, som hannem sigter med uret.

18. Hvo som indbyder nogen gæst i vort gilde, han skal betale og stå for hans brøde.

19. Hvo som ej vil betale sin bøde med villighed, hvad som han er falden for med rette, når oldermanden dennem har udskikket om anden og tredje gang, da må gildbrødrene tage hans part for ½ td. øl, og intet bryde dermed.

20. Når oldermanden udvælger gildbrødrene i gården om noget ærinde, ihvad som de sige, enten til eller fra, dette skulle alle brødre lade dennem nøjes med, fordi det var ej ellers broderskab efter vort eget vilkår.

21. Hvo som gør oldermanden ulyd, når han standser til tals for gildbrødre og søster, da skal den, som gør ulyd, give ½ td. øl til vide.

22. Slår nogen oldermanden enten af gildbrødrene eller deres bud blå eller blodig, når han handler byens tarv eller bedste, bøde en fjerding øl mod hver gildbroder, men dersom oldermanden slår nogen uden brøde, gives en fjerding øl til vide.

23. Hvo som ikke kommer til stævne, som af oldermanden betids er indvarslet, give en fjerding øl.

24. Gives der årsag til, at byens mænd til byens nytte og tarv hastig skal sammenkaldes til stævne, og disse ikke, hvis de har været så nær, at de kunne høre klokken, kommer, give til vide 2 sk.

25. Når de kommer til hobe i gildeshus, da skal stolsbroderen tage sig deres knive eller andre våben og skjule dem udi bondens gjemme til om anden dagen.

26. Findes nogen gildbroder eller hans bud at gå med knive åbenbare på livet og ikke antworder dennem fra sig, give en fjerding øl. Give stolsbroder ikke sådant til kende, bøde och en fjerding øl. Men haver nogen knive i løndom eller lommer eller ærmer, och bliver bevist, bøde ½ td. øl.

27. Når vor oldermand lader tappe den første skål af tønden, skal han klappe til lyd og råde dem, som er til stede, at bede Gud om sin nærværelse og nåde. Skal og hver den som efter kom-

mer til gildet, før han rører nogen skål eller drikke nogen drik, tage sin hat af og læse sit fadervor. Dette skulle og kvinderne gøre efter deres vilkår. Hvo det forsømmer give en fjerding øl til vide.

28. Hvis nogen findes at pløje eller slå græs tillig fra sin rensbroder, bøde en fjerding øl.

29. Klager nogen gildbroder enten på afpløjning eller afslet, og oldermanden med gildbrødrene ikke følge ham straks ud og fly hannem ret, bøde hver af dennem en fjerding øl. Men dersom nogen klager urettelig, bøde han og en fjerding øl.

30. Hvo som ager over naboens eng, korn eller hø, skal give for hver mands han overager, 3 sk. efter gammel brug. Iligemåde skulle ingen pløje længer ud i nogens hafter eller enge, end som det fra arrilds tid været har, eller bøde derfor, som forskrevet står.

31. Hvilken gildbroder eller nogen i hans hus, som føre tyre i vor mark, før alle mand vedtager, bøde en fjerding øl.

32. Hvilken som driver eller lade drive kvæg i ævret, før alle mand vedtager, bøde ½ td. øl.

33. Hvo som finder sin gildbroder i nogen forhindring på farende vej, da skal han hjælpe hannem, eller give en fjerding øl til vide. Udi ligemåde skulle gildbrødre hjælpe med tingstævne og andre måde, om de kommer i nogen dellemål (retssag) under samme bøde.

34. Findes nogen at røre en andens gjærder enten på stavrer eller torn, bøde en fjerding øl.

35. Skulle rugmark, biugmork, så og alle Rygårds gjærder være fuldgjorte til Valborgdag. Desligeste alle andre hegnsgjærder efter vedtægt, eller give en fjerding øl til vide og herskabet en ørte havre.

36. Hvilken gildbroder eller bud, der uretferdelig udæsker nogen på gulvet i vort gilde eller overfalder ham i sit sæde eller andetsteds, såvit vort gilderum strækker, og den anden ville gjerne være i rolighed, da skal den, som sådant ypper, give den andens vide ud til sit eget.

37. Kommer de sammen på gulvet og drages, da skal ingen røre dem, før de bliver tilmeldt af oldermanden at skille dem ad. Hvo der imod gøre bøde 1 td. øl til vide.

38. Når oldermanden tilmelder gildbrødre at pante nogen, og ikke de gå straks, bøde en fjerding øl, såvel i de små huse, som i gården, for alle brøde.

39. Dersom de, der pantes, gør dem, som panter, nogen forhindring eller tage til værge, give 1 td. øl til vide.

40. Hvad de fleste i byen vedtager med hegne og anden byens nytte og gavn, må ikke de andre, som i byen er, i nogen måde kuldkaste.

41. Også skulle alle de, som er gildbrødre og markmænd, være oldermænd hver for sig, når det dem ordentlig tilkommer, eller give 1 td. øl og den straks udlægge.

42. Dersom nogen klager, at han er noget frastjålet, hvad som helst det er, da skal oldermanden, om han bliver ombedt, være forpligtet at tage af gildbrødrene med sig og ransage i byen og begynde, hvor de lyster. Og dersom de ikke finder det, som er stjålet, da skulle de som ransage, intet have forbrudt derved, enten hærværk, husfred eller gårdgang eller vold i nogen måder.

43. Dersom der kommer hul på nogen mands gjærder, og den, gjærdet tilhører, bliver advaret og får det vide om morgenen, og ikke færdiggør det inden middag, give en fjerding øl og betaler skaden. Det samme gælder også, om han får det at vide ved midaftenstid og lader det ligge natten over.

44. Hvilken mand, der bliver advaret, at hans svin eller andet af hans kvæg er i nogen mands vang, og han ikke straks skikker bud og lader det hente, give en fjerding øl til vide. — Det samme er med vangvogteren, om han findes forsømmelig og ikke tager samme kvæg ind, da også at give samme vide, om han ser igennem fingre med nogen.

AREAL, JORDER, HØJDEFORHOLD, VANDLØB, INDBYGGERANTAL

Ullerslev sogn ligger i Vindinge herred, Svendborg (forhen Nyborg) amt. Nabosognene er Flødstrup, Rynkeby, Birkende, Rønninge, Skellerup og Avnslev. Mod syd danner Vindinge å på et langt stykke en naturlig grænse. Sognet har sin største udstrækning fra øst til vest. Hovedvej nr. 1 skærer det i to nogenlunde lige store halvdele. Arealet er 2392 tdr. land, 1340 hektarer, 216 tdr. hartkorn, ager og eng. Jorderne er gennemgående lermuldede. Sognet er meget skovfattigt, derimod udgør moser en væsentlig del af arealet i sognets sydlige halvdel. Det er ikke videre højtliggende. Sin største højde har det syd for Søgård, 27,5 m, øst for Møllegård 26,2, ved Bøgeskov 25,8, Strubebjerg 25,4 og Hønsebjerg 25. De lavest liggende dele ligger kun 4—5 m over havets overflade. På et stykke grænser sognet til Flødstrup sø. Foruden Vindinge å kan nævnes Kavslunde å, som har sit udspring her fra søen. De vigtigste bebyggelser er fra gammel tid Kirke-Ullerslev, Tange og de østlige dele af Langeskov; dertil er senere kommet Ullerslev stationsby, der efterhånden er vokset sammen med kirkebyen. Kirken er sognets eneste gamle bygning. Der er ingen kæmpehøje eller herregårde eller særlige naturskønheder, selv om der naturligvis sine steder findes maleriske partier.

Forfatterinden *Åse Hansen,* der i 7 år, 1925—32, virkede som lærerinde ved Ullerslev realskole, skildrer i sin fine lille „Idyl", „Et par huse om en station" (1930) egnen således: „Et rart, jævnt land, bakken stiger to meter, og er man paa dens top, ser man vidt. Der rullede landet sig ud for mine fødder, pilene stregede det nydeligt af i felter, en legetøjsæskes indhold, ordnet sindrigt af tænksomme børn, marker til roer, vintersæd, vaarsæd, render, hegn, hus

og kirker. „Min far han havde tre, brogede grise", nynnede landet på sin vej mod havet. Hav, ordet lyder sært og fjernt her".

Fra ældre tider har vi enkelte angivelser af, hvor mange husstande, der var i sognet, f. eks. 1682 49 familier med 147 skattepligtige personer. Hvor mange, der hørte til hver, har vi ikke nogen sikker viden om. Fast grund under fødderne får man først med folketællingen 1801: 447, 1850: 838, 1901: 935, 1921: 1074, 1940: 1124, 1945: 1185, fordelt paa 332 husstande. 625 mænd, 560 kvinder. I stationsbyen 282. 1949 var der 1309 indbyggere. I den ældste udgave af Traps Danmark fra 1850'erne anføres 41 gårde og 102 huse ialt, deraf henholdsvis 26 og 53 uden for byen. 1. juli 1952 47 gårde og 257 huse og et folketal på 1362.

EJENDOMSFORHOLD FØR OG EFTER BONDEREFORMERNE

I rigsarkivet findes de ældste navne af Ullerslev, der lød således: Den gang blev U skrevet som V eller W. Veffnerløff. Weffwersløff —Vllersløff—Wllæsleff.

Første gang, man hører Ullerslev nævnt, i følge undersøgelser i rigsarkivet, er 9. juni 1461, hvor der anføres følgende:

Jeg Johanne Nielssedotther, hr. Pether Løckes efterlevere, har med mine sønners hr. Christoffers Løckes og Niels Løckes fuldbyrd, og med flere mine venners råd, solgt og skødet velbyrdig md. hr Eggerds frille R 2 mine gårde i Windinge H. Vlffuersløff (Ullerslev) by (Poul Anders og Pethers Slættæbo) og kendes mig, at have fanget fuld værdi derfor. Mit indsegl og vi Christoffer Løcke og Niels Løcke har hængt vore indsegl med vor moders for dette brev, med flere gode mænds hr. Pether Hoffuenskild, hr. Jehan Biørns og hr. Jehan Rantzow R. R. Datum for 3 infra oct. corp. Christi.

Jan. 21. 1464 findes følgende:

Niels Lickii, Hans Lickii og Byræthe Pethersdatter. Vi vor broder Christoffer Lickii, har siddet over et skifte på jordegods både på fædrene og mødrene: vor moders levende liv og overværelse, og med hendes fri villie i så måde, at vi har udlagt ham af det gods, som vort rette „erwe" er vor fædrene gård Stadzgardh 2 gårde i Wormitsløff (Ullerslev) 5 gårde i Ællinge, 2 gårde i Kørppedroppe 1 gård i Skalkædroppe.

Dette gods er ham tilfalden i ret skifte, når vor moder afganger, og lader vi ham ledig og takker ham for godt skifte både for fædrene og mødrene.

Vore indsegl. Datum die angnetis.

Fra middelalderen har vi kun en isoleret meddelelse om, at Andreas Tagesøn i 1320 gav en gård i Ulverslev til Sorø kloster. Ved reformationen 1536 er store dele af sognets jord gået fra kirken over til kronen. Vor viden om tiden til den næste skelsættende begivenhed enevældens indførelse 1660 må vi søge i kronens skøder, kancelliets brevbøger og forskellige jordebøger.

8. april 1555 udstedte Christian III et gavebrev til Vor Frue Kirke i Nyborg på en gård i Ullerslev. Den skulle være gave til kalentegilderne i Nyborg. Kalente var benævnelsen på et gejstligt brodersamfund.

6. juli 1568 overdrog kongen borger søndag i Nyborg, Ullerslev, Avnslev og Vindinge sognetiender på afgift.

Fra juleaften samme år har vi et åbent brev, ifølge hvilket Anders Hanssøn i Ullerslev må være fri for alle kongeægter, så længe han er sandemand*). 25 år efter fritages han for hvervet på grund af alder og skrøbelighed på hørelsen.

En af de interessanteste episoder fra denne tid er stridighederne om fiskeretten i Flødstrup sø. 1571 erhvervede Skovsbos bygherre, Erik Hardenberg, kronens ret i Flødstrup sø. 1575 klagede lensmanden på Nyborg slot over, at Jacob fisker havde draget våd i søen, skønt fiskerettens var kongens. Erik Hardenberg anførte, at nogle af hans fæstere havde pålov på søen; da kronen ikke havde breve på søen, henviste landsdommeren sagen til landstinget, men resultatet kendes ikke. Ti år senere blev en anden af egnens jorddrotter Frants Urne til Hindemae anklaget for uberetteligt fiskeri og idømt en bøde, skønt han hævdede, at søen var fælles sø mellem lodsejerne i Ullerslev og Flødstrup, hvori både de fra Skovsbo og de fra Rørbæk fiskede. 1. februar 1588 tilskødede kronen sin ret i søen til Erik Hardenbergs hustru Anne Rønnow. 1604 overlod hun den mod god betaling til sin svigersøn Preben Gyldenstjerne til Vosborg. To år senere fik dennes hustru Mette Hardenberg fru Margrete Høgs, Christen Quitzows enkes part i søen. Fiskeretten vedblev at være et stridens æble. Endnu 1861 førte Skovbos ejer proces om den, anlagt af lieutnant Busck, Skovsbo, mod gårdejer Anders Pedersen, Ullerslev Søgård, gårdejer Rasmus Jensens enke, Flødstrup, og godset Juelsberg, og der faldt endelig dom i 1861, lydende:

Thi kendes for ret:

Den af citanten, lieutnant Busck til Skovsbo nedlagte påstand

*) Sandemænd kaldtes i middelalderen inden for jydske lovs område en vis art af faste nævninge, som måske oprindelig afgjorde sager om markskel, men senere fik et betydeligt større virkeområde, idet de anvendtes i en række andre sager, f. eks. dels sager mellem kirke og bonde om jord eller sjælegaver og dels straffesager om manddrab, voldtægt, hærværk m. m. Der var 8 sandemænd i hvert herred, og de beskikkedes for livstid af kongen eller på dennes vegne af lensmanden. Sandemænd svarer altså til nævninge i vore dage.

om at erholde ejendomsret på Flødstrup sø kan ikke tages til følge. Processens omkostninger ophæves.

D. Oregny.

(Efter Hans H. Fussings udgave af Erik Hardenbergs jordebog, Odense katedralskoles program 1928, s. 29—30).

Medens vi er ved Hardenbergerne på Skovsbo, kan det fra samme kilde anføres, at Erik Hardenberg blandt sit jordegods 1583 anfører to gårde i Ullerslev: Hans Mikkelsen — 4 pund byg, 4 mark gæsteri, 1 boelgalt (en slags landgilde lig 2 rigsdaler), 1 lam, 2 gæs, 2 skæpper havre, 4 høns, 1 forokse.

Søffren Knudsen 1 pd. byg, 1 pd. rug, ½ pd. havre, 1 otting smør, 2K mark 2 skilling, 2 album, 1 lam, 2 gæs, 2 sk. havre, 4 høns, 1 fønød.

Fra samme periode — 6. marts 1582 — har vi et mageskifte, hvorved fra Anne Parsberg til Gundestrup, Hans Skovgaards enke får Sanderumgård og Nonnebo og bl. a. afgive Mads Jensens gård i Ullersløff, 1 mil fra Nyborrigh. Han giver årlig til landgilde: 4 ørtug byg, 2 mark, 4 skilling pendinge.

Kan så:

5 ørtug rug	6 tdr. 2 sk.
3 ørtug byg	4 tdr. 4 sk.
4 ørtug havre	10 tdr. 4 sk.
4 sk. boghvede	4 sk.

Kan avle 30.læs hø årligen.

Skov til samme gård er 4 matzill fællesskov og kan fedes på, når den bærer olden — 40 Svin.

NB. Til en tønde landgilde hartkorn regnes 1 td. rug eller 1 td. byg eller 2 td. havre eller 2 mark penge.

1 ørtug = 1 td. 2 sk. rug = 1 td. 4 sk. byg = 2 td. 4 sk. havre.

Til samme gård er der 4 mark sølv fællesskov, hvor der kan fedes 40 svin på, når der er olden.

Fra 12. oktober 1605 har vi et kongebrev om, at Gertrud, enke efter Hans Walter, borgmester i Nyborg må oppebære afgiften af Ullerslev, Vindinge kirketiender for hendes mands dødsår 1603.

28. april 1610 fæster kongen kronens part af korntienden af Ullerslev sogn til byfoged Thomas Bruun i Nyborg, men har endnu ikke oppebåret stedsmålet derfor.

Egnens godsejere begyndte at afrunde deres jorder, hvad forskellige mageskifter fortæller om. 1619 får Gregers Høg til Rørbæk

1 gård og 1 hus i Ullerslev mod at afgive to gårde i Grindløse. Der foretages besigtigelsesforretning. 1634 mageskifter Frederik Markdanner til Rønningesøgård to gårde i Ullerslev. Meget betegnende for bondens stilling er et kongebrev 14. maj 1636 til Mogens Kaas om at lade bønderne køre kalk til Skinnerup, hvor kongen opførte en hovedbygning til sin uægte søn Ulrik Christian Gyldenløve, efter hvem gården fik navnet Ulriksholm.

Fra 20. august 1641 har vi et mageskifte, hvorefter en anden af Christian IVs sønner, grev Valdemar Christian, efter hvem Valdemars slot på Taasinge er opkaldt, afgiver en gård og et gadehus i Ullerslev til kapellanen i Svendborg.

Af enkeltheder anfører vi:

Hans Rasmussen skylder årligen:

	Hartkorn	
2 pund byg	6 tdr.	
1 pund havre	2 tdr.	4 sk.
1 pund rug	2 tdr.	4 sk.
1 okse at fodre	1 tdr.	
1½ mark erritzpenge		6 sk.
1 lam, 2 gæs, 4 høns		4 sk.
1 boelgalt	3 tdr.	
	16 tdr.	2 sk.

1 punk korn er stedse 2 ørter, altså = 2 tdr. 4 sk. rug, 3 tdr. byg el. 5 tdr. havre, men da der går 2 tdr. havre til 1 td. hartkorn, svarer 1 pund havre til 2 tdr. 4 sk. hartkorn.

Erritzpenge betyder arbejdspenge, vist nærmest pløjepenge.

En boelgalt var et helt udvokset fedesvin, 4—3 år gammelt.

Der går 6 lam el. 12 gæs el. 24 høns på en td. h.

Fæsteren af huset Christen Nielsen gav årlig 1 daler i huspenge.

Gården havde sædejord i Langeskovs mark, hvori der kunne sås 8 ørter (10 tdr.) rug og 1 ørte (2½) tdr. havre samt avles 12 læs hø — alt årlig.

I Sømarken kunne der sås 7 ørter (8¾ td.) rug og 10 sk. havre samt avles 5 læs hø, og i Lundsmark kunne der sås 6½ ørte rug, 10 sk. havre og avles 8 læs hø.

Lige så meget hø kunne avles i to små enghaver. Gården havde ialt pløjejord til 31 tdr. 7 sk. korn årlig og kunne ialt avle 33 læs hø om året.

Fra andre områder kan det fra denne periode anføres, at kongen 10. juli 1624 udstedte oprejsningsbrev for Anders Jørgensen af

Ullerslev, der sammen med flere andre var beskyldt for et drab på herregården Hellerup.

2. septbr. 1630 klagede fru Birgitte Brockenhuus over, at Ullerslev kirkes part af korntienden er sat til 2 pund højere afgift end kongens part af samme korntiende. Ingen vil derfor fæste den.

Af Nyborg lens regnskab 1651-52 fremgår det, at Søren Lauridsen fæster degneboligen i Ullerslev, som hans far fradøde. Penge 6½ daler, 16 skilling. Under Karl Gustav-krigene blev Fyn såvelsom store dele af det øvrige land krigsskueplads og led hårdt under svenskernes brandskatning og senere de brandenburgske og polske hjælpetroppers indkvartering og plyndringen. I matriklerne for det kommende årti, hvor de historiske kilder begynder at flyde rigeligere, støder vi 1662 7 gange på bemærkningen „afbrændt eller øde". I udkastet til en matrikel anføres der 24 gårde, 4 beboelseshuse, 1 degnebolig, 2 gadehuse i Ullerslev. Hartkornet ansættes til 244½ td. 1 album, som er æstimeret udi velstand for 60 rdl. pr. td., er penge 14.670½ rdl. 12 skilling.

Størstedelen af jorden tilhører kgl. majestæt og ligger under Nyborg len: 19 ejendomme. Skovsbo har 5, landsforræderen Korfitz Ulfeldts ejendom Ellensborg, nu Holckenhavn, som året efter blev konfiskeret, ligeledes 5.

Vi anfører beboernes navne: fæsterne Hans Madsen, Knud Hansen, Peder Drage, Peder Lauridsen, Anders Sørensen, Rasmus Hjerriksen, Jacob Nielsen, Rasmus Eilersen, Mikkel Hansen, Rasmus Andersen, Peter Sørensen, Jens Nielsen, Anders Rasmussen og Jens Hjerriksen. Selvejerne Rasmus Persen, Jens Sørensen, Niels Olsen, Peder Persen, Just Olsen, Jacob Andersen, Frands Nielsen. Krontjenerne Hans Persen, Oluf Andersen og Søren Nielsen, husmand Jørgen Sørensen, smeden Niels Hansen, degnen, samt Hans Lund, påboende et øde sted.

Det vil føre for vidt at anføre samtlige ansættelser til landgilde. Vi vælger den, der er opført med flest poster: Selvejer Frands Nielsen, hvis gård iøvrigt er afbrændt: 3 sk. hvede, 6 sk. rug, 10 sk. byg, 16 sk. havre, 1/3 ko, 1 gås, 4 høns, 14 læs ved, 40 rafter, 3 tdr. kul (trækul), ½ læs hø, ½ læs halm, 1/12 td. smør, 1/3 ko, 2/3 boelgalt, 2/3 får, 2/3 lam, ¼ sækkepenge, 10 tdr., 9 skpr., 3 fjerdingkar, 2 album. Mangler 1 fjerdingkar hartkorn. Kan så rug 6½ td., byg 8 tdr., havre 2 tdr. og avle 16 læs hø.

I matriklen 1664 støder vi naturligvis ganske overvejende på de samme ejere, beboere og hartkornsansættelser.

For 1664 er den samlede ansættelse 233 tdr., 4 sk., 2 fj., 2 album. Beboerne er Frands Nielsen, Jacob Frandsen, Niels Olufsen, Peder Rasmussen, Rasmus Pedersen, Hans Møller, Rasmus Hjerrichsen, Hans Christophersen, Hans Pedersen, Hindse Lauridsen, Peder Pedersen, Peder Jensen, Anders Madsen, Søren Nielsen, Niels Hansen, Rasmus Eilersen, Jacob Nielsen, Jørgen Sørensen, Rasmus Andersen, Mikkel Hansen, Laurids Jørgensen, Rasmus Christensen, Jørgen Hjulmand, Hans Madsen, Knud Hansen, Anders Sørensen, Rasmus Hansen, Peiter Sørensen, Hans Lundt, Jens Nielsen, Anders Rasmussen, Jens Hjerrichsen, Hans Hansen.

Betragter vi matriklerne 1688 og 1701, finder vi for flertallets vedkommende de samme navne paa beboerne. Størstedelen af jorden er fremdeles kgl. ryttergods eller på anden måde krongods: Nr. 1—8, 10—12, 24—25, 9 tilhører kirken, 23 er præstens anneksgård, 26 og 27 har kirken part i, 28 tilhører degnekaldet, 29 er Rynkeby kirkejord. Men vi ser tillige, at kronen for at skabe orden i finanserne efter krigene er begyndt at sælge løs til omegnens godsejere. Vi vil få at se, at i løbet af det næste århundrede op til de store landboreformer går jorden for størstedelen over til de store godser. Først fører Ulriksholm og Skovsbo, senere bliver det Raschenberg, nu Juelsberg. I anden række kommer Hindemae, Rørbæk, Risinge, Sanderumgård, Vejrupgård, Juulskov, Rønningesøgård og Østergård, der en del af 1700-tallet ligesom Ulriksholm tilhørte slægten Brüggemann.

Dels af en tilføjelse i matrikeltillægget 1701, dels af en særlig jordebog over Ullerslev sogn 1724 fremgår det, at oberstløjtnant v. Brüggemann til Ulriksholm 1718 af kronen har erhvervet ejendommene 1—12, 14, 17—18 og 25, 120 af sognets 214 tdr. hartkorn. Skovsbo har 3, Raschenberg 4, Rørbæk og Hindemae hver 1, Nyborg kirke 1, 2 strøgods. De kommende årtier bringer mange forskydninger. Ejendomsretten til kirken, der var tillagt ejeren af Raschenberg, blev ofte pantsat, til tider flere gange i eet år. Ved et større køb 1730 fik Ulrich Fr. v. Heinen til Skovsbo 10 gårde og huse. En af hans efterfølgere, den uadelige godssamler Hans Berg, en sydfynsk degnesøn, arronderede* med stor energi sit gods med tilkøb fra Rørbæk. Af og til ser vi, at enkerne kommer i vanskeligheder. Enkefru v. Brüggemann pantsætter og indløser med få års mellemrum de samme 11 bønder og 4 husmænd: 1763 til oberst Cicignon på Nakkebølle, 1766 til fru v. Einthen, 1770 til biskop Jacob Ramus, 1772 til oberst Finecke, Dallund, 1780 til frk. v. Hei-

nen, Vallø stift. Gårdfæster Hans Ejbye skifter hyppigt herre: Hindemae, Sanderumgård, Juulskov m. m.

Endelig sætter landboreformerne ind. I løbet af tiden fra 1788—1840 bliver de fleste bønder selvejere, en del vedbliver dog at være fæstere under Raschenberg, der af en energisk enke bliver ophøjet til stamhus for slægten Juel 1797. Ifølge matriklen 1841 har også Skovsbo endnu en ejendom, fordelt paa 5 mindre brugere. Til 1919 blev noget af jorden under præste- og degnekald.

Matriklen 1688 har tillige sin store interesse ved at bringe en fortegnelse over navne paa marker, enge m. m.

De med * betegnede er ifølge opgivelser fra sognets beboere endnu i brug. De er fordelt paa tre marker: Hedemarken, Sømarken og Langeskovmarken. De fleste navne er bestemt af stedets beliggenhed og anvendelse.

ULLERSLEV SOGN, VINDINGE HERRED

Matrikel 1688. Markbog nr. 360

Ullersleff bye

1. HEDEMARCKEN
2. SØEMARCKEN
3. LANGESCHOUFSMARCKEN

1. HEDEMARKEN

Lundtz ager
Lundtz schiffte
Hossepandegaf schiffte
Ewidle Bierre
Drusmer Holms schiffte
Høns Holm schiffte
Blaass ag.
Lunden
Giedtz Biere (Gedsbjerg)
Smede krogen
Leds agre
Slinchs sch.
Slinchis tofft.
Flinte Biere sch. (Flintebjerg)
Strøebiere sch. (Strøbjerg)
Weibølune el. Weibolune sch.
Store Brøde agre
Stachne Brøde agre
Døekiss Brøde agre eller Døchis
Thørne Tuedtz agre ,Tjornetved)
Asekerrize sch. el. Scheeris (Eskeris)
Asekerrize agre
Asekerrize el. Ars
Olmstedtz agre
Solholms sch.
Refhalss Waad
Suurpile
Suurpøls Støcker

2. SØEMARCKEN

Gyiss toffter
Hille Brandtz sch.
Hillebrandtz Hulliss ag.
Krage Kild sch. (Kragekilde)
Et Enemercke
Eyestubs agre
Strachne Eye Stubs agre
Spangis Broe sch. (Spanges bro)
Sandstøcke ag.
Holmmose Bierre el. Hollemose,
Helle-Queg Holm (Kvægholm)
Lille Wangs ag.
Stingis ag. el. Stegs, Stis, Steis
Søe ag.
Stens Hofuet sch. (Stenshoved)
Ande Krogs sch.
Bøsche sch.
Bøgeschouf
Ravne Biers ag. (Ravnebjerg)
Stachne Rafne Biers ag.
Haale Mose sch. el. Holemose
Gryffte sch.
Lodne Høys ag.
Hønse Bierig ag. (Hønsebjerg)
Søesbeck ag.
Bleis ag. el. Bleiis
Lille Bleis ag.
Gammel Toffte ag.

ULLERSLEV SOGN, VINDINGE HERRED

Matrikel 1688. Markbog nr. 360

Ullersleff bye

1. HEDEMARCKEN
2. SØEMARCKEN
3. LANGESCHOUFSMARCKEN

1. HEDEMARKEN

Lundtz ager
Lundtz schiffte
Hossepandegaf schiffte
Ewidle Bierre
Drusmer Holms schiffte
Høns Holm schiffte
Blaass ag.
Lunden
Giedtz Biere (Gedsbjerg)
Smede krogen
Leds agre
Slinchs sch.
Slinchis tofft.
Flinte Biere sch. (Flintebjerg)
Strøebiere sch. (Strøbjerg)
Weibølune el. Weibolune sch.
Store Brøde agre
Stachne Brøde agre
Døekiss Brøde agre eller Døchis
Thørne Tuedtz agre ,Tjornetved)
Asekerrize sch. el. Scheeris (Eskeris)
Asekerrize agre
Asekerrize el. Ars
Olmstedtz agre
Solholms sch.
Refhalss Waad
Suurpile
Suurpøls Støcker

2. SØEMARCKEN

Gyiss toffter
Hille Brandtz sch.
Hillebrandtz Hulliss ag.
Krage Kild sch. (Kragekilde)
Et Enemercke
Eyestubs agre
Strachne Eye Stubs agre
Spangis Broe sch. (Spanges bro)
Sandstøcke ag.
Holmmose Bierre el. Hollemose, Helle-Queg Holm (Kvægholm)
Lille Wangs ag.
Stingis ag. el. Stegs, Stis, Steis
Søe ag.
Stens Hofuet sch. (Stenshoved)
Ande Krogs sch.
Bøsche sch.
Bøgeschouf
Ravne Biers ag. (Ravnebjerg)
Stachne Rafne Biers ag.
Haale Mose sch. el. Holemose
Gryffte sch.
Lodne Høys ag.
Hønse Bierig ag. (Hønsebjerg)
Søesbeck ag.
Bleis ag. el. Bleiis
Lille Bleis ag.
Gammel Toffte ag.

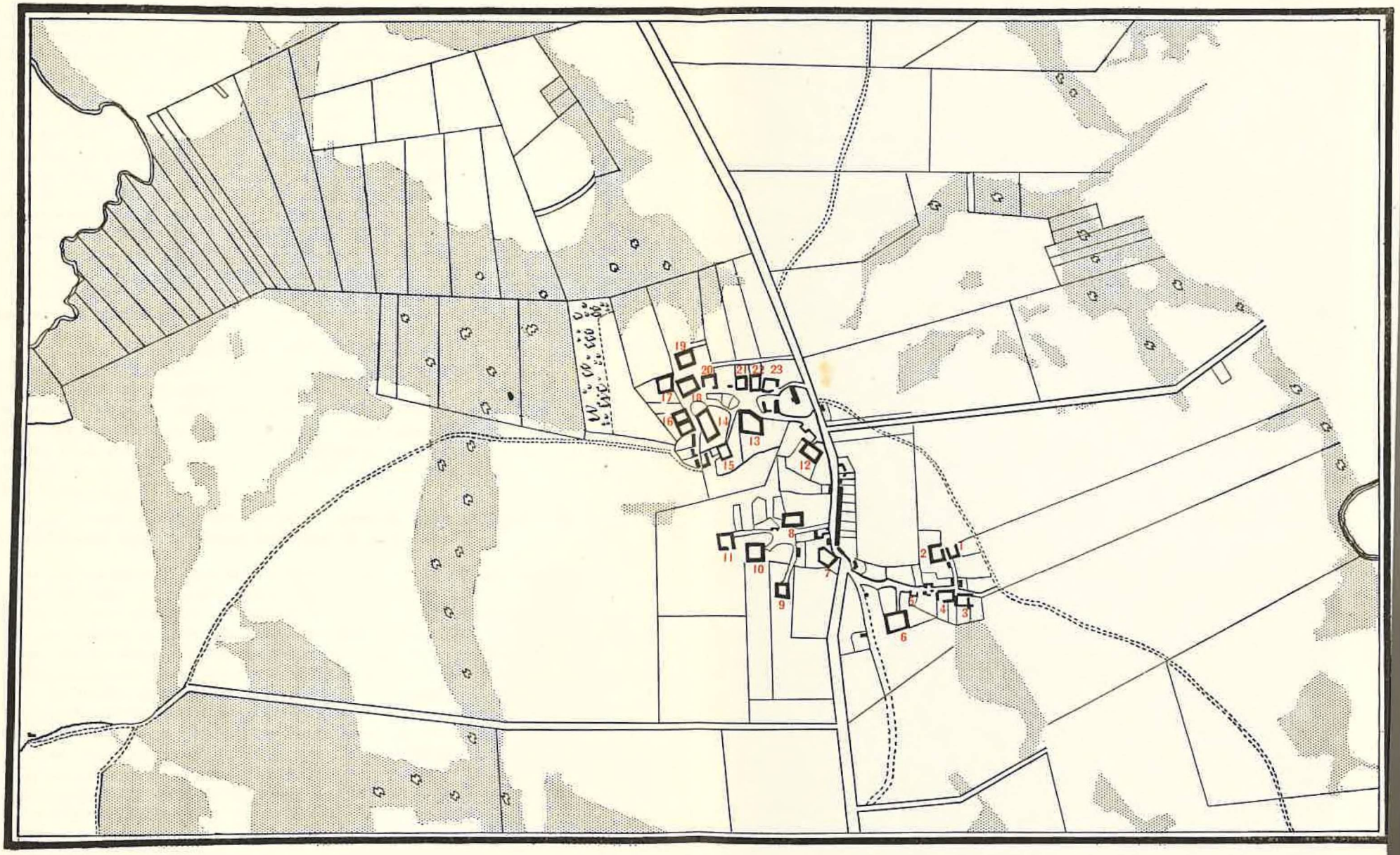
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23

Gammeltofft Gyes ag.
Tange sch. el. Thange.

3. LANGESCHOUFSMARKEN

Sand aggre
Brendeholms ag.
Bøshis Bancke ag. el. Bøskis
En alminde
Sille Becks ag.
Lange Vretis ag.
Ottings Hafue
Scholings ag. el. Skølings
Meeslet Hafue
Leeredtz Hoffuet ag.
Kongens høys ag .el. Eeys.
Kullestrup sch. (Kullerup)
Strifer Krogs ag. el. Strifles
Lange Strifer Krogs ag. el. Strifle
Norder Abelgård
Sønder Aabelgårdtz ag.
Langes ag.
Langetoffte
Kierckebiere ag. (Kirkebjerg)
Flodtz ag.
Biergett ag.
Baasings ag.
Bierne Madtz åg. (Bierne Ma)
Romminge Holms ag.
Barmose Vaadtz ag.
Leevaadtz ag.
Sascunss ag. (Sakses agre).
Sonden for Schifftemose
(Syd for Skiftemose).
Langeschoufs Ager
Hafve Eing
Byens Eng
Bleje Mose
Schlifftemose
Smed Hafuen (Smed Haven).

Nogle gætninger eller formodninger.

Flodtz ag. (af flyde, ringe, en aar.)
Efwidle Bierre (Aa, vandløb?)
Weibolund (Vibylund, helligt Sted?)
Brøde agre (opbrudt, ny jord)
Thørne Tved (torne)
Olmsted (Holmsted)
Hille Brand (hellig?)
Spangis broe (plankebro)
Bøsche (buske)
Rafne Biere (gerne nær tingsted).
Lange Vrete (opbrudt jord)
Scholings ag. (skoveng?)
Meeslet Hafue (af mae, mose?)

Er der et vandløb, som løber i retning af Flødstrup, (som rimeligvis er en torp i Ullerslev sogn) og således oprindelsen til navnet?

Ser man på kortet i bogen som er tegnet i 1797, finder man alle sognets gårde beliggende der, foruden husene, der var sammenbyggede i en række på den nordlige side, men ved den store ildebrand i 1833 genopbyggedes, blev det bestemt, at hvert 3die hus skulle flyttes tilbage. Branden kom fra gløder, der var kommen ud på møddingen i den gamle kro, som lå der, hvor landevejen går nu, i nærheden hvor vejen drejer mod nord op i krogen. Af nr. på gårdene på kortet skal oplyses, at nr. 1 er Højgård, nr. 2 Mølgård, nr. 3 Lohmangården, hvoraf det gamle stuehus endnu ligger, nr. 4 Lillevang, nr. 5 Kirkebjerg, nr. 6 Ulvsager, nr. 7 den gamle kro, nr. 8 Hans Larsen, stuehuset ligger endnu, nr. 9 Kildegård, nr. 10 Ravnsbjerggård, af nr. 10 ligger stuehuset endnu, det beboes af Kamuk, nr. 11 blev købt af ejeren på Kirkebakkegård, nr. 12 Kirkebakkegård, nu Dalgård, nr. 13 Bredmaegård, nr. 14 Ullerslevgård, nr. 16 Tvillinggård, der ved brand flyttedes ned ved stationen, nu Enggård, nr. 17 Nygård, nr. 18 Vestergård, nr. 19 er efter brand opbygget igen og ejes nu af H. J. Ottosen, nr. 20 Materialgården (Møllelund), nr. 21 Holemose, nr. 22 Peder Knudsen, hvor Emil Jensen bor, nr. 23 R. Mortensen.

Et par slægtsgårdes historie er særlig typisk, hvorfor vi vil fremdrage dem i det følgende uden iøvrigt at ville fremhæve dem fremfor andre gårde.

ULVSAGER

Den først kendte ejer, formodentlig 1568-94, er den før nævnte sandemand *Anders Hansen.* I jordebogsregnskaberne 1598-99 nævnes *Dines Andersen.* Derefter følger 1605-30 *Frandtz Hansen,* 1631—39 *Niels Ibsen Møller,* dernæst *Thomas Hansen.* Først fra *Frandtz Nielsens* tid, 1655—1710, ved vi noget nærmere om gården. 5. august 1664 afhændede kronen sine rettigheder til Frandtz Nielsens gård og noget andet gods i Ullerslev og Flødstrup for 50 rdl. pr. td. hartkorn til borgmester i Nyborg *Jens Madsen,* dog med tilbagekøbsret for samme sum. Ulvsager m. m. hørte til det såkaldte reluitionsgods, det gods, som kronen pantede bort 1644 for at hjælpe på finanserne. Da gården 1685 hører med til ryttergodset, er den formentlig snart vendt tilbage til kronen. I jordebogen over ryttergods på fyn under oberst *Otterantzaus* regiment til hest hedder det 4.—11. 1685 om Frandtz Nielsen: „Som bemeldte bonde ikke kan svare eller betale restancer og kgl. tynge, tilmed en del huse fra ejendommen afhændet, som hans broder, *Jacob Nielsen,* nyder intrader af, hvorfor bemeldte F. N. har at svare til gården, (dersom hans broder herefter skulle findes nachlässig (forsømmelig); imidlertid har regimentschefen ham formedelst hans ejendoms forsiddelse med lands lov og ret at tiltale".

Nogle år før var der indført en skat på personer og husdyr. Præsterne fik ordre til at optælle alle skattepligtige personer med undtagelse af børn under 12 år og de rene betlere. Af husdyr skulle medtages alle både ældre og yngre heste, også føl, alle køer, tyre, stude, alt ungkvæg, desuden får, svin og bistader.

I regnskabet for 1678 opføres:

Frandtz Nielsen og hans kone 1 rdl., 1 søn, 1 pige 3 mark, 5 bæster (heste), 1 fole 5 mark 8 sk., 4 køer, 3 ungnød 5 mark 2 sk., 1 klod, 8 får, 3 svin, 1 bistade.

I mandtallet til familie- og folkeskatten, dateret 18.-12. 1708, opføres:

Frands Nielsen
1 karl — Jacob Frandsen (hans søn)
1 datter Maren Frandsdatter
1 datter Anne Frandsdatter, 2 mark.
Der er og hans vanvittige søn Anders Fr., men som intet kan tjene.

I gårdens huse Jørgen Jensen
Hans Povlsen, grovsmed
1 dreng Poul Hansen, 1 mark.

Rasmus Nielsen 0, men haver vel sine elendige stifbørn hos sig, nemlig Niels Jacobsen (måske en brodersøn) syg og vanfør.

Laurs Jacobsen, døv, og Alved Jacobsdatter, og døv, som alle intet kan tjene.

Desuden 2 gamle, fattige kvinder, Karen Knuds og Dorte smeds, begge i de fattiges tal indskrevne

Anne Niels Jacobsens
1 tjenestekvinde Anne Laursdatter, 8 sk., ialt 3 mark 8 sk.

En dragon, *Hans Ibsen,* nævnes i samme tælling hos rytterbonden *Laurs Jørgensen.* Næste år er han blevet karl hos Frands Nielsen, senere svigersøn.

Om Frands Nielsens sønner står der 1709: Der er end hans tvende sønner, Jacob, som er syg, og Anders, som er vanvittig og ej kunne tjene.

Ved Frands Nielsens død overtager Hans Ibsen gården og betaler husbondehold 10 rdl. 1713 anføres af tjenestefolk på gården kun Maren Frandsdatter.

Efter præsternes mandtal 1711 over folkelønsskatten har Hans Ibsen 1 dreng, som i halvårsløn får 2 rdl., 1 pige 1, 1 husmand ligeledes 1.

5.-4. 1718 var Ulvsager blandt de gårde, kronen som nævnt andetsteds solgte til oberstløjtnant Godske H. v. Brüggemann, Ulriksholm, for 50 rdl. pr. td. h.

Blandt gårdens dokumenter findes Hans Ibsen i det ældste som vitterlighedsvidne for Frands Hansen, hvis gård 1739 to gange hjemsøgtes af ildebrand. Første gang 29. april med besætning og bohave. Brandforsikring kendtes dengang ikke på landet. Men det var almindeligt, at man fik optaget et tingsvidne over, hvad der var sket, og så drog omkring i de omliggende egne og samlede penge. Ved herskabets støtte og barmhjertige menneskers hjælp fik han bygget en anselig gård på 41 fag. Søndag 13. september galede den røde hane atter. Under gudstjenesten brændte gården igen med bohave, kvæg og det indavlede korn. I familiens eje findes et ret enestående dokument: kgl. tilladelse gennem amtmændene til at besøge alle og enhver i Nyborg og Tranekær, i Odense og Ruggårds amter, som hannem noget af kristelig medlidenhed ville give og meddele, dog ej længere sig heraf at betjene end et år fra dato af — 9.-10. 1739.

På den første rejse, der varede fra udstedelsesdatoen til 14. november, passerede han ifølge påtegningerne bl. a. Ravnholt, Lykkesholm, Odense, Nyborg, Rørbæk, Kerteminde, Roschenberg, Holckenhavn, Hindsholm, Kølstrup, Lumby. I løbet af vinteren og foråret 1740 aflagde han spredte besøg i Skeby, Ørbæklunde, Sdr. Nærå. I august Brahesholm, Sdr. Broby, Verninge og Skydebjærg. Den sidste, ikke stedfæstede påtegning er fra 7.-10. 1740. Udbyttet af rejserne melder historen ikke noget om.

Ifølge Ulriksholms fæsteprotokol fæstede *Hans Hansen* sin fader Hans Ibsens gård, den ene halvdel 1743, den anden 1748. Hans Hansen, der var sognefoged, blev 1746 gift med Karen Nielsdatter, en gårdmandsdatter fra sognet. 1769 opføres han med sædeland 39 tdr., 31 læs hø. Humle- og frugthavens udbytte stod for 32 sk. Landgilde 11 rdl. 72 sk. Småydelser: 6 læs tørv og 1 rdl. 24 sk. 1770 købte han af Charlotte Christiane v. Westen til Bågegård et hus, beboet af Rasmus Jacobsen, for 300 rdl., vurderet til 7 sk., $2^2/_3$ album.

Hans Hansen døde 1784, da hans ældste søn Hans var død, blev det sønnen Rasmus, der fæstede gården, da han var umyndig og ikke havde været soldat, dog kun med forbehold. S. å. fik han kgl. bevilling til at gifte sig med sit sognebarn Margretha Andersdatter, med hvem han var beslægtet i anden grad. 1792 købte han sin fæstegård for 2300 rdl. af kammerherre Rosenørn, Ulriksholm. Desuden skulle han betale en forholdsmæssig del af omkostningerne ved udskiftningen.

Han var sognefoged i 20 år, lægsmand i 17. Han døde 1810, kun 45 år gl.

Fra hans tid har vi en morsom fortegnelse over gårdens bohave, dateret 18. jan. 1791.

Dagligstuen: Et lidet før bur 1 mk. 8 sk. — Toue små førbænke 12 sk. — Trende gamle bagstoule 8 sk. — En liden skammel 2 sk. — Et gammelt førmaskav 1 rdl. — En gammel gåsebænk 12 sk. — Et lidet ten ræk 6 sk. — En klokke 4 rdl. — Et gammelt himmelsengestæe med grønne umhæng 1 rdl. 1 mk. — En rødstribet olden overdyne 1 rdl. 8 sk. — En bloe lerret pude 1 mk. — Et par bloegarns låven 2 mk. — En lang og toue stumpet houvepuder 3 mk. — En ulden underdyne 2 mk. — En blåestribet underdyne 2 mk. 8 sk. — Et sengebegen 12 sk. — Et balberefag 8 sk. — 2 småe øreskåle 4 sk. — 3 fader og toe talergener 10 sk. — 2 ølpoder 4 sk. — Et strøgejern 8 sk. —

I køkkenet:

En morder og en gammel koberkiedel 1 rdl. 3 mk. — En liden gammel messin kiedel 12 sk. — 2 gryder 1 rdl. — Et tinreck 6 sk. — 3 tinfade og 5 talerkner 1 rdl. 4 mk. 8 sk. — 4 postelinstalerkner 12 sk. — 2 messing lysestager 1 mk. 8 sk. — Et rivejern 4 sk. — En liden teekiedel 1 mk. 8 sk. — En liden leiel og en kierne 1 mk. 4 sk. — En ilskovl og ilklemme 1 mk. — Rist og pande 2 mk. — En bismer 5 mk. — Et hakkebredt 4 sk.

I den anden stue:

Et slavbur og et lidet lebur 2 mk. 8 sk. — Et gammelt klædeskav 3 mk. — Tou gamle kolle (?) og 2 væste 2 rdl. 2 mk. — Hans gamle gangklæder 2 rdl. 1 mk. 8 sk. — En gammel førkiste 3 mk. — Et førhængeskav 2 mk. — En pirremig (pyramide) og vadereri (hvad der er i) 1 mk. — Et gammelt himmensengeste 4 mk. — En ulden grønstribet overdyne 1 rdl. 1 mk. — Toue blorgarnslaven 2 mk. — Toue oldene trækpuder 3 mk. — En langpude 1 mk. 8 sk. og omhæng til sængen 2 mk.

I kælderen:

2 øltønder og 2 fjerdinger 1 rdl. 2 mk. 8 sk. — 4 grynebødter og 1 mælkebødte 2 mk. 8 sk. — En saltballe 5 mk. 4 sk.

I brøgerhuset:

En brøgerkiedel 3 rdl. — 2 obne tønder 3 mk. — Et dejnetrue (dejgtrug) 1 mk. — En spand og stripe 12 sk. — En sække brugt 2 sekke 2 mk. 4 sk. — En pigeseng, en gammel sortstribet overdyne 5 mk. — Et par blåregarns lagen 1 mk. 8 sk. — En hodvedpude og en underdyne 4 mk. — Et par hørgaerns lagen 5 mk. 8 sk. — En gammel bygkorns due 1 mk. 8 sk. — 2 lærredsdue 2 mk. 4 sk. — Et lædersadel 12 sk. — 6 stycker gamle sidbøtter 1 mk. 8 sk.

På loftet:

4 td. rug 9 rdl. 3 mk. — 5 td. byg.

I karlekammeret:

En overdyne 3 mk. — Et par blårgarns lagen 1 mk. 12 sk. — En rødstribet Hovedpude 12 sk. — En linnet underdyne 3 mk. —

I et udhus:

6 får og en veder 8 rdl. — 2 gies og en gasse 1 rdl. — 2 gamle kiør og en aardihest 1 kalv 18 rdl. — En beslagen vogn med fjelle 7 rdl.

Udi i smedien:

Et ambolt 10 rdl. — Et mindre do. 4 mk. — En spækåge 1 rdl.

2 mk. — Trende skruestikker 1 rdl. 5 mk. — En skrupfil og tre små file 1 mk. — Tvende forhamre 5 mk 8 sk. — Tvende hoedthamre 1 mk. 4 sk. — 10 styker små stempler 2 mk. 4 sk. — 6 smedetender 4 mk. — Esetrå og span 1 mk. 2 sk. — 4 styker navlto 1 mk. 8 sk. — 2 øzegeren 12 sk. — Beslå kiste og tøj 2 mk. 4 sk. — 2 smedebloke 14 sk. — 1 filebænk 10 sk. — En smedebærle 2 rdl. 3 mk. — En slivesten med gierren (jern)-aksel 5 mk. — 2 øysed 1 mk. 8 sk. — En bogesag 8 sk. — En filklu 6 sk. — En spånekniv 12 sk.

Summa 111 rdl. 2 mk. 6 sk.

Det tilståes af tvende mænd, som haver vurderet og disse ere begge af byen, nemlig Lars Hansen og Niels Rasmussen.

Rasmus Hansens enke solgte 1826 gården til sin søn, Hans Rasmussen 1789-1858. Samme år blev han gift med en gårdmandsdatter fra Marslev, som blev umyndiggjort 1858 på grund af sindssygdom. Svigersønnen Hans Nielsen købte 1872 gården for 20.700 rdl. og udstedte 2 obligationer, hver på 6000 rdl. til sin svoger Rasmus Hansen og til sin svigerinde Margrethe Hansdatter. Ved Hans Nielsens død 1896 tilfaldt Ulvsager sønnen Hans Jørgen Nielsen, f. 12. marts 1873. Den nuværende ejer er fru Anna Nielsen.

DALGAARD

Dalgård har fra gammel tid været en af sognets største gårde. Den kan med sikkerhed føres tilbage til 1862, hvor *Peder Rasmussen* nævnes som ejer.

Skattetællingen 1678 nævner på gård nr. 11 — den senere Dalgærd — foruden *Jørgen Hansen* og hans kone 2 tjenestefolk, altså 4 skattepligtige personer. Af husdyr 2 heste, 2 hopper, 2 køer, 2 ungnød og 2 svin. Ved den ny matrikel 1688 blev hartkornet forhøjet fra 4 td. 2 sk. til 7 td. 2 sk. 3 fjk. 2 album. Dette hartkorn, som holder sig uforandret lige til 1792, da fæsteren *Jens Olsen* køber gården til selveje, er et sikkert kendemærke på gården, så vi kan følge den fra ejer til ejer. 1696 blev den sammen med 9 andre af kronens gårde udlagt til ryttergods. Der blev indrettet boliger på gårdene for rytterfamilierne og stald til deres heste. Til gengæld blev gårdene fri for de fleste skatter og afgifter. Fæsteren hed dengang *Jørgen Hansen,* som kun skulle svare rytterhold af 6½ td. hartkorn.

Gårdens bygninger bestod af 3 længer. I den nordre er der 17 fag, i den søndre 9, i den vestre 5; desuden er der bygget 8 fag til den nordre, hvoraf rytterboligen har de 6. Til nybygningen har

Jørgen Hansen fået tømmer til 2 fag og i penge 2 rdl. 4 mk. Besætningen er lidt større end i 1682: 6 bæster, 3 køer, 2 ungnød og 12 får. 1699 får sønnen *Laurs Jørgensen* gården i fæste. 1718 flytter rytterne til Vissenbjerg og omegn. Gården er blandt dem, der som nævnt kommer under Ulriksholm og Østergård. Formedelst alder og skrøbelighed afstår Laurs Jørgensen 1740 godvillig gården til *Ole Jensen,* som holder bryllup kort efter. Hans anden hustru gifter sig 2 mdr. efter mandens død 1763 med ungkarl *Søren Hansen.* Han fæstede gården for en fæstningssum af 70 rdl. 1770 berettes det, at han årligt sår 24 td. korn og avler 14 læs hø. Af frugthaven kan sælges for 48 mk. Landgilden er 6 td. 6 sk. rug og 3 læs tørv samt i penge 4 rdl. 66 sk. og for småredsel (lam, gæs, høns m. m.) 1 rdl. 60 sk. Hoveriet er fastsat til årlig 21 spanddage, 81½ karledage og 34½ pigedage.

1779 fæster *Niels Olsen* sin stedfaders gård. Indfæstningen — 284 rdl. — er ualmindelig høj. To år efter ægter han efter derom indhentet kgl. bevilling sin kusine Anna Dorthea, en gårdmandsdatter fra Ullerslevgård. 1792 får han af Ulriksholm skøde på nr. 11 7 td. 2 sk. 3 fjk. 2 album hartkorn og tilkøber af Bendix Hansens enke nr. 4 8 td. 2 sk. 3 fjk. 2 album og nr. 18 2 td. hartkorn. For det hele giver han 3600 rdl. Deraf beholder Niels Olsen hartkorn 12 - 6 - 1 - 2$^{1}/_{8}$. Ved den ny matrikel får Dalgård nr. 13 og sættes til 14 - 0 - 1 - 1. 1827 overdrager Niels Olsen sin gård til sønnen *Anders Nielsen* og lever på aftægt til sin død 1830. Anders Nielsen giver kun 1000 rdl. sedler for gården, men skal yde sine gamle forældre en meget stor aftægt. Søstrene havde i forvejen mod afkald hver modtaget 1000 rdl. Moderen dør allerede 1828, og kort efter gifter Anders Nielsen sig. Ved hans død 1866 fik sønnen *Niels Andersen* dalgård. Han døde 1886, kun 49 år gammel. Derefter fulgte hans enke, *Hanne,* deres yngste søn *Valdemar,* f. 1880, og dennes enke *Petrine Andersen.*

Efter hvad man kan forstå ved læsning i gamle bøger, var nr. 16 en tvillingård, den største i sognet. Herfra var bl. a. 2 brødre Lars Nielsen og Anders Nielsen. Lars Nielsen blev gift med en datter fra den gamle kro og købte jord fra kroen og byggede en lille gård der, hvor nu Damsgaards bor. Da den anden broder Anders blev gift med Ane Dorthe fra Kirkebakkegaard, købte de Lars Nielsens gård og boede der, imens de fik bygget en ny gård, der var jord fra Tvillinggården, og den ny gård er den nuværende Teglgård. Lars Nielsen kom så atter tilbage til sin gård, og hvis datter Lise blev gift med Rasmus Damsgård.

Fot. Nörnack

KIRKEN

Hvilket år, kirken blev bygget, vides ikke, men som stilen viser, er den bygget i middelalderen. Kirken, hvis længde er 31 m, er bygget af grundmur, dels af munkesten, dels af granit. Den hviler på en sokkel af store kampesten og har takkede gavle. Den oprindelige kirke bestod af skib, kor og apsis (korrunding), skibet for menigheden, koret for præsten og apsis for biskoppen, og var opført i romansk stil. Store tilbygninger i slutningen af middeladeren har imidlertid gjort, at stilen er meget blandet. Tårnet i vest og våbenhuset med kamtakkede gavle samt hvælvingerne er således opført i gotisk stil omkring år 1500. Altertavlens træværk stammer fra 1584, ligeledes alterbordet. Døren i gavlen såvel som kvindernes indgang muredes til 1586. Vinduerne blev gjort større 1850, men et lille vindue i apsis er endnu i rundbuestil.

Før reformationen var der ingen prædikestol; men flere altre, og døbefonten stod ved døren; der var heller ingen stole. Efter den Tid kom altrene bort så nær som eet. Prædikestolen blev sat op 1583. Overdelen af denne er sentgotisk med snoede hjørnesøjler, og foldeværksfyldningerne stammer fra reformationstiden. Underdelen er nyere. Senere hen i reformationstiden flyttedes døbefonten op i

koret. Oprindelig var der intet fad, idet barnet dyppedes helt ned i vandet; men i 1681 blev der givet et messingfad af Rasmus Hansen Brems og Ursula Frandsdatter, hvis navne står paa fadet. I spiret eller messetårnet, rimeligvis påsat et århundrede før reformationen, har hængt en klokke, som brugtes, når der ringedes til messe. Spiret er i nyere tid undergået forandringer.

I tårnet findes 2 klokker, den ene har en afstøbning af et pilgrimstegn, forestillende Hellig Olaf, og er fra 1433. Den anden Klokke er omstøbt af kirkens daværende ejer, Hans Juel til juelsberg i 1867; den blev sprængt ved, at der klemtedes til ildebrand. I 1906 omstøbtes den store klokke, hvilket kostede 500 kr. Endvidere findes i tårnet et ur, som vender skiven mod nord; det har kun en viser, der i frastand ser ud som to i forlængelse af hinanden, hvilket giver anledning til misforståelse for vejfarende, idet der regnes med to visere.

I 1899 blev stolene reparerede, siddepladserne blev lavet bredere, og de blev egetræsmalet. Samme år blev en løber lagt på midtergangen.

I 1936—37 blev der foretaget en højst nødvendig restaurering. At der i høj grad trængtes til ny stole ses af den indberetning, nationalmuseets repræsentant indgav, hvori det hedder: „Stolestaderne er de hæsligste og tarveligste karruselstole, jeg i mit liv har set". Alterbilledet blev fornyet, men med samme motiv: „Jesus i gethsemane have". Den gamle kvindedør mod nord blev gjort ren, så indskriften på den kom tydelig frem. Den bærer arstallet 1586 og bærende bogstaverne: ABS — S. P. I. C. S. — M. L. S. K. V., derunder: „Davids salme 95 — vers 6—7".

Døren i vest, der blev muret til i 1586, blev atter åbnet. Krucifikset, der hængte på korbuen, blev anbragt på den nordre væg.

1905 tog kvinder i Ullerslev initiativ til en indsamling til anskaffelse af 3 lysekroner. Da indsamlingen knap gav det beløb, der var nødvendig, gav kammerhere Juel på juelsberg resten. 1926 blev disse nedtaget, idet 2 af sognets mænd tilbød at bekoste indlæggelse af elektricitet, som af menighedsrådet blev modtaget. Ved restaureringen blev prædikestolen istandsat; den skal være en af de allerældste i landet. Den blev helt igennem ført tilbage til sin oprindelige skikkelse. Den har været malet mange gange, men kunstmaleren tog alle farverne af undtagen den oprindelige, som blev opfrisket. Det skal være den eneste prædikestol her i landet, der er malet på den måde.

Sognets ungdom skænkede en 7-armet lysestage, der blev stillet på alteret, og sognets kvinder hjalp hinanden med at lave et tæppe til at ligge foran alteret.

I kirken findes en ligsten, der er udsmykket med de 4 evangelistsymboler og bærer indskriften:

„Herunder ligger begravet hæderlige og vellærde mand, fordom sognepræst til Flødstrup og Ullersløf sogne, hr. Anders Jensen, som døde den 13. decbr. 1574, hr. Peder Jacobsen, præst i 7 ar, og døde den 15. januar anno 1582, siden hr. Anders Bertelsen, sognepræst i 21 år, og døde den 3. marts anno 1601, med deres kære hustru Karen Knudsdatter, som hensovede den... og haver deres børn og arvinger ladet denne sten bekoste efter deres død — Gud give dem alle en glædelig og ærefuld opstandelse. Amen.

Salige ere de døde som døde i Herren, ånden siger, at de hvile af deres arbejde".

I kirkens gulv nedenfor koret findes en ligsten over pastor H. N. Wiingaard med følgende indskrift:

Den ærværdige, hæderlige og vellærde mand Hans Nielsen Wiingaard, provst og sognepræst til Fløstrup og Ullerslev menigheder, som salig hensov a 1681 den 22. januar i hans alders 74de år samt hans kære hustruer Anna Hamdt og Karen Olafsdatter. Til amindelse er denne sten bekostet og pålagt af den s. mands k. svigersøn og dåtter.

M P R — A H D W.

Kirken gik ved reformationen over til kronen. 15. juni 1686 skødede kronen til den Kristoffer Gabels svigersøn Jørgen Rantzau til Krenkerup. 4. april 1688 gik den over til nyborgstorkøbmanden Claus Rasch, der skabte godset Raschenberg (Juelsberg). 1. januar 1910 overgik kirken til selveje, 1900 lod Juelsberg opføre et ligkapel på kirkegården, som i 1951 erstattedes med et nyt betydelig større og mere præsentabelt.

SOGNEPRÆSTER TIL FLØDSTRUP OG ULLERSLEV

For de første præsters vedkommende må man nøjes med et år, hvor de nævnes i dokumenter. For de følgende er udnævnelsesåret anført.

1. 1532 *Laurits Pedersen.*
2. 1568 *Anders Jensen.*
3. 1582 *Peder Jacobsen.*
4. 1601 *Anders Bertelsen.*
5. 1608 *Frands Lauridsen.*
6. 1656 *Hans Nielsen Wiingaard.*
7. 1677 *Frands Andersen.*
8. 1701 *Jacob Walter.*
9. 1704 *Laurits Christensen Kullerup,* død 1720, efter andre kilder 1727, var tillige provst for Vinding herred i 7 år.
   ?1720 *L. Jacobsen.*
10. 1727 *Jacob Hansen Tage.*
11. 1737 *Andreas Jespersen Engberg* (1692-1766).
12. 1766 *Niels Pedersen Tingberg* (1717-86).
13. 1786 *Hans Crone* (1749-1825), tillige provst, var gift 3 gange.
14. 1816 *Niels Worm* (1782—1851).
15. 1852 *Ove Thomas Nicolai Krarup* (1799-1862).
16. 1862 *Edvard Emil Gottlieb* (1806-77).
17. 1877 *Alfred Valdemar Meinert* (1829-1910).
18. 1889 *Thorvald Jørgen Adolf Elmquist* (1847-19??).
19. 1899 *Peter Sølling Schousboe* (1841-1904).
20. 1904 *Christen Alfred Brøndum* (1855-19—).
21. 1921 *Holger Trautner* (1871-1929).
22. 1929 *Clemens Benjamin Barfod-Petersen,* f. 1892.
23. 1937 *Christian P. Rudolph.*
24. 1946 *Knud Viggo Hansen, f. 1902.*

Sognets ældste kirkebøger er gået tabt, formentlig ved ildebrand, således som tilfældet har været i så mange andre stråtækte præstegårde. For tiden 1734-1814 følger vi de uddrag, som er foretaget af den historisk interesserede pastor H. Crone. Medens der er 9 tætskrevne sider for Flødstrup, hvor han boede, må vi nøjes med 2½ for annekset Ullerslev. I indbyggertal stod de dengang som nu næsten lige. Præsternes viden om stort og småt i annekset har naturligvis været mindre. Til gengæld fortæller kirkebøgerne om de mange håndværkere, farende svende og tiggere, der passerede dette ad hovedvejen gennem Fyn.

4. maj 1742. Begravet de tvende lig, nemlig Niels Clausen, som var en gårdmand, i sin alders 47de år, og hans tjenestepige Else Jensdatter, i sin alders 17de år, hvilke begge udi den ulykkelige ildebrand, som påkom N. Clausens gård om dagen tilforn den 5. maj således blev forbrændte, at det blev årsag til deres død.

1766. Begravet en fattig omrejsende kvinde, hvis navn ej vides, ej heller hendes alder, men siges at have haft bopæl udi Måløe på Hindsholm.

1778. 6. december. Begravet inderste Knud Dams søn, Anders, 17 år gl., som døde meget hastig i skolen tirsdag formiddag den 3. ds., imidlertid han stod og blev undervist af degnen iblandt de andre konfirmander, da han sank ned i knæene, faldt tilbage og døde straks på stedet uden i forvejen at have fornummet til noget ondt eller blev rørt af nogen.

1789. 30. maj. Begravet i Ullerslev kirke sognedegnen i Fl. og Ul. menigheder, Monsieur Hans Hviid, født 1718 i december måned i Haarslev præstegård, hvor hans fader, hr. Anders Hviid var sognepræst og tillige provst i Skovby herred, havde som student taget eksamen artium og philosophicum, conditionerede i Skamby og Særslev præstegårde. Var først nogle år skoleholder i Ellinge og derfra forflyttet til degn for Fl. og Ul. menigheder. Han henlevede sin tid i ugift stand og opnåede en alder af 70 år, 5 måneder og nogle dage. Hans embedstid her ved menighederne var 27-28 år. Ved hans begravelse prædikede sognepræsten H. Crone over teksten Math. 20,8.

1793. 28. juli. Begravet en tjener Peder Pedersen Bangson, som var af prinsesse Augustas suite og på rejsen fra Augustenborg til København blev med eet ihjelslået tæt udenfor Ul. af en karet, som i mørke væltede på ham. Han var tjener hos en major Normand af Hds. kgl. Højheds følge. Bl. andre, som var behjælpelige med at oprejse vognen og få det døde menneske derfra, var selvejer hus-

mand Peder Larsen og Jens hjulmand af Ul., som så og bevidnede, at han således var død.

1794. 23. juni kastet jord på Jeppe Olsen, hjulmand af Ul., som gik frisk og sund i sin seng og om morgenen fandtes død i sengen, hvor han lå alene. Han var 65 år gl., af tilsyneladende sund kompleksion.

1795. 26. maj. Begr. gårdmand Hans Bendixen af Ul., som mandagen næstforegående gik frisk og sund i marken til sin gerning, men straks derpå kom syg hjem og tirsdag ved middagstid død. Han var gl. 35 år 10 mdr.

8. juni. Begr. gårdmand Hans Hansen af Ul., som blev slaget i hovedet af en nedfaldende bjælke, idet han lod nedbryde noget af sin gård, som skulle udflyttes, af hvilket slag han så 8—9 dage derefter døde. Han var 63 år gl.

1801. 1. november. Blev af sognemændene i kirkegården jordet selvejer-husmand og skrædder af Ul. Hans Larsen, som i sindsforvirring havde druknet sig selv i åen ved Hindemae, men uden jordpåkastelse af mig, som nægtede den, fordi man havde forsømt at indhente amtmandens resolution angående hans begravelsesmåde, ligesom der heller ikke var foretaget nogen lovlig synsforretning med ham.

1804. 2. maj. Blev min husmand i Ul., Jørgen Hansen sadelmager fundet druknet i åen ved Mellemmølle (Rønninge sogn), hvori han efter al formodning selv havde styrtet sig, hvorefter han onsdag d. 9. ds. efter solens nedgang i stilhed blev hensat i kirkegården på kirkens nordre side tæt ud mod landevejen.

De urolige krigsår 1807—14 sætter naturligvis deres spor:

1807. 10. oktober. Kastet jord på en af de under nærværende krigsuroligheder i Ul. kantonnerende dragoner af hr. major Lammes eskvadron, ved navn Niels Pedersen, som døde på sygestuen, gl. 23 år.

1810. Kastet jord på en dragon af det fynske lette dragonregiment, som med flere kantonnerede her i Ul., ved navn Jørgen Nielsen. Han havde ellers sine forældre i Refsvindinge og døde efter omtrent en dags sygdom.

1812. 6. december. Kastet jord på et lidet drengebarn, ved navn Lars, som var født den 22. november og døde 6 dage gl. Moderen, Mette Kirstine Larsdatter, som på sin omvandring her på egnen med tvende andre små børn var kommet til Ul., blev der på gaden pludselig overfaldet af fødselssmerter og der fødte dette sit barn.

Hun foregav at være gift med en dragon ved 4de eskvadron, ved navn Jeppe Nielsen.

S. å. 11. oktober. Er det ved døden afgangne kvindemenneske (besvangret i Ul. kro) Johanne Marie Adolphsdatter, hendes hjemmedøbte pigebarn Anna Christina, født den 6. sept., ført til kirke. Båret af degnens datter. Barnets hjemmedåb blev forrettet af stiftsprovst Tetens i Odense arresthus, hvor moderen, sigtet for tyveri, barslede og døde. P. Mortensen, en matros på en kanonbåd, udlagdes som barnefader.

1814. Marie Kirstine Syloe's, tjenende i Ullerslev kro, hendes hjemmedøbte søn, Christian ført til kirke. Barnet var født den 26. marts. Moderen foregav sig at være gift med en soldat ved navn Peder Ludvig Syloe, hvilket og af andre blev bekræftet.

Endelig fra tiden omkring Kielerfreden 14. januar 1814:

2. søndag efter helligtrekonger: Introduceret i Flødstrup kirke gårdmand Niels Larsens hustru og hendes hjemmedøbte barns dåb bekræftet. Da Ul. kirke nu var taget af militære for at forvare krudt og anden krigsmunition udi, hvoraf den næsten ganske var tilproppet, så at ingen gudstjeneste der kunne eller måtte holdes, foretoges ovennævnte handling i Flødstrup kirke, som annekset Ul. nu må søge.

Pastor Crone slutter sine uddrag med et latinsk citat, der betyder:

Gode Gud, hvilke tider har du forbeholdt mig.

Kirkebøgerne blev i fremtiden indrettet med faste rubriker med trykte overskrifter, skillerum m. m. Kommentarer som de oven for anførte hører derefter til sjældenhederne. Kirkebøgerne blev mere ensartede og korrekte, men kedeligere.

SKOLEN

a) „Dejni"

De første lærere blev kaldt degne, „dejni", som vi i vor barndom kaldte ham. Degn betyder hjælper — tjener, og var kirkens og præstens tjener. Han skulle besørge klokkernes ringning, lede sangen ved kirkelige handlinger og gå præsten til hånde ved barnedåb, bryllup og begravelse samt gå med breve fra præst og provst og undervise ungdommen. At degne har eksisteret førend reformationen ses af kirkeordinansen af 1537, hvori der siges, „at degnene må nyde samme privilegier som i bispernes tid".

Ved reformationens indførelse var der nok at tage fat på med skolens indførelse i købstæderne. Derfor måtte man vente på landet, og der gik ca. 200 år, inden man fik fast skole i Ullerslev. Forinden måtte forældrene søge at lære deres børn så godt de kunne. Biskop Palladun siger „gode kristne skulde lade deres børn, piger og drenge, flittig lære deres børnelærdom med det allerførste, straks de kunne tale, at de kunne vænnes til gudfrygtighed og ikke til skalkhed og udyd". Det var altså privatundervisning i hjemmet, og selv om man havde degne, som en gang imellem kom i hjemmet at undervise, blev dette kun til ringe nytte. Senere blev det påbudt degnene, at når de om søndagen har ringet første gang, da skal de klemte 15 eller 16 klemt, og da skulle folk vide, at der klemtes til børnelærdom. Ungdommen skal komme til kirke og sætte sig i de øverste stole, og degnen skal stå imellem dem og lære børnelærdom med lyst og lempe, eftersom den degnebog, som blev prentet i København, udviser. Men til dem, der ikke bo i kirkebyen, skal degnen komme mindst een gang om måneden en søndag eftermiddag, når det er dejligt solskin, og børnene kunne komme af huse. Videre lyder formaningen til degnen: „Dertil med skal degnen i de store højtidsdage søge landsbyerne om eftermiddagen, hver dag

til en by eller to, og da udi dannemands hus sammenkalde unge folk og der lempelig undervise og forhøre dennem udi katekismus med god tillokkelse og sjunge en salme med dennem, og lade dennem siden lege høfligen på gaden". Det er i korte træk planen for den egentlige folkeundervisning på landet i tiden efter reformationen, og vi er jo klar over, at bortset fra lidt religion var denne lig nul; ikke så underligt, at biskoppen ofte klagede over degnens forsømmelighed og befolkningens uvilje til at lade deres børn møde til undervisning.

b) Skoleforhold i Ullerslev i ældre tid

Det ældste dokument, som det er lykkedes at finde om skoleforhold i Ullerslev, går tilbage til 1734 — ved et mærkeligt tilfælde netop samme år, som kirkebøgerne tager fat. Sognepræsten, hr. Jacob Tage, havde indgivet klage over substituten (hjælpelæreren) Thomas Kiøbke's usømmelige opførsel mod ham. 7. juni d. å. pålagde provsteretten Kiøbke „at vise tilbørlig ærbødighed og ikke i nogen måde som denne gang er sket at prostituere sig eller give ham anledning til nogen klagemål over sig og om hvad imod forhåbning sligt skulle ske, så tilstår Kiøbke, at denne sag skal stå ham åben, hvilket han her med sin egen hånd underskriver og tilstår". Kiøbke synes at have skikket sig vel og fungeret i embedet til sin død; han blev begravet 28. december 1759, 53 år gl.

Fra marts 1739 har vi et dokument, der virkelig fortæller noget om skoleforholdene i sognet: „Degnen bor i Ul. by og antager sig skolen, når ham ved degneboligen bliver tilbygget 4 fag hus til skolen. Sognet består af denne ene by og altså ingen langt fra liggende gårde eller huse. Udi samme by er ellers ingen bekvemme personer til skoleholder i andre sogne.

Udi Ullersev by er degneboligen, som han bebor, men behøver, som foran anførtes, til skolestuen 4 fag; om degnen, Thomas Kiøbke, da var både bekvem og skikket til skolemester der i byen, tilspurgte provsten velærværdige hr. Engberg, som erklærede, at han ganske vist ikke var vidende om noget at udsætte paa hans liv og levned, men om de nu i embedet værende degne skal uden de 4 rekvirerede posters nærmere erkendelse forblive skoleholdere i de skoler, som nu efter kgl. allernådigste forordning skal indrettes, ville hr. Engberg underdanigst henstille under hs. højærværdighed biskoppens såvel som hs. velærværdighed hr. provstens godtfindende. Degnen Thomas Kiøbke blev videre tilspurgt, om han ville dristet sig til at imodtage skolen og forsvarlig forestå den efter de

af Hs. Kgl. Majestæts 4 anbefalede poster, hvortil han svarede, at han ville pätage sig den og forsvarlig forestå den, og om ham i noget skulle fattes, da at ville indtil videre efter den kgl. allernådigste forordning holde sig en substitut, at ungdommen, som han har til undervisning, ikke i noget med Guds hjælp skulle mangle af det befalede".

De 4 poster findes i Christian VI's skoleforordning af 23. januar 1739. For at blive lærer skulle man være 22 år og have bestået lærerprøve for provst og sognepræst. Ved prøven skulle man 1) godtgøre at kunne undervise børn i læsning, 2) at have færdighed i skrivning, regning og retskrivning, 3) at kunne katekisere fattelig over katekismen og 4) have vidnesbyrd om ulastelig vandel. Degnen skulle fyldestgøre alle 4 punkter, men for skoleholdere kunne man slå af på fordringerne. I afsides byer tillodes det at se helt bort fra disse krav.

Vi springer nu helt op til 1813, hvor det kom til en ny skoleaffære. Degnen Knudtsen fik 23. juli af pastor Crone pålæg om at befordre et brev, der indeholdt tilsigelse til konvent i Nyborg, til nabopræsten Olivarius i Skellerup. Først 4 dage senere afleverede han brevet og kom i skænderi både med præsten og hans „madame". Olivarius klagede over „den ubillige og grove mand" og forlangte sagen forfulgt. Biskoppen sendte sagen til erklæring; Knudtsen søgte at skyde skylden for forsømmeligheden over på Crone. I et „uartigt" brev skrev han om madam Olivarius' prat og om præstens velkendte koleriske temperament. Før havde præsten og degnen været venner. Degnen var ikke længere nogen dreng. Den elskelige pastor Crone søgte at dække Knudtsen, som han havde båret over med i 25 år. Resultatet blev, at degnen fik dels en mulkt på 2 rigsdaler, dels en røffel.

Få år efter, 1818, fik sognet en ny lærer og kirkesanger, stud. theol. Schilling, der anbefaledes som „særdeles duelig og værdig".

c) Skoleforhold senere.

I gamle dage var der en fælles degn og skolelærer for Flødstrup og Ullerslev. Senere fik hvert sogn sin lærer. For godt 100 år siden — 1851 — var der 114 børn i Ullerslev skole, 128 i Langtved. Amtsskoledirektionen forespurgte, om der ikke på grund af børnetallet var grund til at oprette en tredie skole i pastoratet. Skolekommissionen ønskede ikke at foretage forandringer, før der kom en ny skolelov. Efter mange års forhandlinger på rigsdagen gennemførtes der 1856 en ny lov om borger- og almueskolevæsenet.

Børnetallet måtte højst være 50 pr. klasse, så der skulle være andenlærer i skoler med over 100 børn. Dog kunne ministeriet tillade, at børn under 9 år undervistes i pogeskoler. 1856 var der 96 børn i Ullerslev skole, 57 i ældste og 39 i yngste klasse. Skolestuen, der havde fjællegulv, var 14¼ alen lang, 11¾ alen bred og 3¾ alen høj. Lærerlønnen var 545 rigsdaler 14 skilling. På dette tidspunkt var, som senere ses, Stephansen lærer og degn. 1868 fik han tilladelse til at holde hjælpelærer, hvilket han også havde en del år. (Lærer Jacobsen, se senere.) 1876 oprettedes et andenlærerembede, som 1885 erstattedes med et lærerindeembede.

Vilhelm Rasmussen har i „Drengeliv i Kroen" 1939 givet en smuk og levende skildring af skoleforholdene i Ullerslev i 1870'erne. Børnene lærte de nødvendige begyndelsesgrunde i pogeskolen, inden de kom hen til den gamle lærer Stepfhansen. Lærerinden i pogeskolen, jomfru Kjær, som Vilhelm Rasmussens yngre broder kaldte „Jomben Kær", var en af sognets originaler. „Hun var en lille, skrutrygget, grim kvinde med et langt, smalt ansigt med indfaldne kinder og udstående vandblå øjne; hun er den største pædagog, der har været medvirkende i min opdragelse. Alle børnene elskede hende og hun dem. Vi var som een stor familie med hende til plejemor.

Skolen lå et stykke fra den brolagte landevej gennem byen. Man kom op til den ad en snæver slippe. Det var et smukt, gammelt bindingsværkshus, således som man kan bygge dem på Fyn. Op ad muren til gaden voksede en vinranke, der lå helt op over tegltaget og skabte en indtagende hygge; og omme bag huset var der en ret stor have, hvor børnene kunne røre sig lidt på gangene.

Kort efter Stepfhansens død „omdannede Ullerslev sin landsbyskole til en fireklasset skole med hverandendagsundervisning. Der blev ansat to unge lærere, og Jomben Kær's skole blev en lille privatskole med en halv snes elever. Det er den mest spartanske skole, jeg har set. Naturligvis var det for dyrt at have ti børn siddende i storstuen, der oprindelig var beregnet til et betydeligt antal. Vi flyttede derfor ind i en lille stue, som på een gang var Jomben Kærs soveværelse, hendes broders sadelmagerværksted og skolestue. Langs indervæggen stod en stor, bred seng, som rimeligvis blev benyttet både af Jomben Kær og hendes søster Kristiane, der var sypige. Langs med vinduerne løb en lang, smal, sort fjæl, der var sadelmagernes arbejdsbord og børnenes pult. Ved denne fjæl sad vi og læste, skrev og regnede, så meget som det nu blev til.

Det har næppe været meget, for skolen var en grundtvigsk friskole, i hvilken det levende ord, især eventyret, var det alt overvejende. Men ordene faldt ikke på stengrund uden at vække interesse. Vi var i høj grad optaget af, hvad vi hørte, og historierne passede godt til barnesindets fantasiflugt". Nogle af de lokale sagn, Jomben Kær fortalte, er gengivet i et senere afsnit. „Vor indøvelse i læsning, skrivning og regning var det småt bevendt med; til det ringe resultat i færdighederne bidrog vel også, at hun altid arbejdede med sit håndarbejde, medens hun underviste . . . En stor begivenhed i skoletiden var besøget hos hendes eenarmede ven i Nyborg".

Derefter kom Vilh. Rasmussen i kommuneskolen, som lå neden for kirkegården og bestod af to bygninger, den gamle og en nyopført. I den gamle skole boede førstelærer Hansen, hvis private lejlighed var rummelig og beregnet til en gift lærer, der havde børn. I den nordlige side af skolestuen ud mod den store gård, der var legeplads, sad pigerne, til den anden side ud mod lærerens have drengene. Ud for midtergangen var lærer Hansens kateder med en rebtamp i den ene skuffe". Vilh. Rasmussen har kun set den anvendt een gang i de fire år, han gik i skolen.

„ I den nye bygning var der en usselig, lille lejlighed, to små værelser og et lillebitte køkken, beregnet til en ugift andenlærer. Men skolestuen var stor og lys. Her sad pigerne også ud til gården, medens drengenes borde var ud til gaden, en smal byvej til nogle huse og gårde i den sydlige del af byen".

Førstelærer Hansen var af den gamle skole: skrap lektielæsning, straf til dem, der ikke kunne lære skriftstederne, men ellers godmodig og elskværdig behandling. Udpræget flittig og interesseret var han ikke, men heller ikke efterladende. Han holdt af at have sin pibe med ind i klassen og kiggede også lidt i den kære „Fyens Stiftstidende". Bedst var han som lærer i dansk, historie og sang.

Den første andenlærer Thomsen var en lille trivelig herre, der ligesom Jomben Kærs sværmeri kun havde een arm. Iøvrigt husker Vilh. Rasmussen kun, at han hver dag spyttede på kakkelovnen og sagde: „Vi ska' høre, om han ka' snakke".

Hygiejne var overhovedet ikke Ullerslev skoles stærke side. Vandposten, af hvilken vi drak ved hjælp af et fælles bæger, fandtes neden for kirkebakken, således at vandet i brønden kom oppe fra kirkegården. En gang kom der store, fede, hvide maddiker op med vandet. Det er et under, at en sådan brønd ikke forpestede skolens elever. „W.C.erne var stinkende små rum, et for drenge og

et for piger, umiddelbart ved siden af hverandre, og der var ikke nogen foranstaltninger med tørvesmuld o. l. Men trods de to rums beliggenhed side om side véd jeg ikke af, at det har givet anledning til noget uheldigt forhold mellem drenge og piger".

Thomsen afløstes snart af en ny andenlærer Borre, — og det var en sjælden fremragende lærer. Uheldigvis havde han over for sogneraadet fortiet, at han var gift, hvad lejligheden ikke var beregnet på. Dertil kom, at han og hans kone var ivrige Estruppere, mens sognet ellers dengang var næsten rent venstre. Fru Borre rejste rundt og agiterede for indsamlingen til fæstningens kanoner. Bønderne kaldte hende derfor „Kanonkvinde"... „Men børnene i skolen holdt af Borre. Smuk var han ikke med sin høje, magre, knoglede skikkelse. Hertil kom, at han var rødhåret... At han røg i timen ligesom lærer Hansen, var ikke så mærkeligt, men han puttede ikke pibespidsen ind i munden på en ordentlig måde, men nøjedes med at lade den berøre sine læber. Det var fuldkommen latterligt i et sogn, hvor ellers alle mænd bed deres pibespids itu bag den forreste knude.

Alligevel trods alt var Borre vidunderlig. Han skændte aldrig, havde hverken tamp i skuffen eller spanskrør ved katederet, og dog var der fuldkommen ro i hans timer". Han havde en mærkelig evne til at gøre regning og geografi interessant, og uden for pligtfagene lærte han eleverne lidt botanik. „Vi tog blomster med fra mark og mose, og han gav os deres navne. Det var altid noget, der optog os i høj grad". „Eksamen var altid en festdag for børnene. Ingen frygtede, det jeg véd, for udfaldet; og den dag fik man penge med til at købe brystsukker, chokolade eller wienerbrød". „Når vi havde eksamen, var det en yndet fornøjelse at gå ned i kroen og danse. Vi sendte bud efter spillemand Hintze og en hornblæser, hvis navn jeg ikke véd, og så gik dansen med liv og lyst. Men den fornøjelse undte enkelte forældre ikke deres børn, og de fik lærer Hansen til at forbyde dansen. Det har vel været de faa øre, der gik til slikkeri og musikken, der har sat ondt blod".

„Var der end ikke Jomben Kærs hjertelighed i landsbyskolen, havde den dog et præg af en vis hjemlig hygge og godmodighed hos lærerne, især Borre. Ro og orden var der altid i timerne; jeg mindes ikke en eneste undtagelse. Skolen og dens lærere var i høj grad genstand for elevernes respekt, men vel nok egentlig ikke elskede. I hvert fald har jeg aldrig hørt nogen kammerat udtale sig begejstret om dem — heller ikke efter skoleårenes ophør".

d) Lærere og lærerinder gennem årene.

Som tidligere omtalt var den første lærer, man har nogen oplysning om, Thomas Kiøbke. Hvad år han er antaget som lærer, vides ikke, men efter hans død kom Hans Hvid, født 1718. Hans fader var sognepræst i Haarslev og provst i Skovby herred. (I tidsbilleder fra Brenderup præstehistorie anføres, at provsten blev en rig mand, der ejede Holsegård; han gik under navn „Studeprovsten", fordi han stjal en stud fra oberst Hagedorn, tabte processen, blev afskediget, gik fallit og døde i armod.) Hans Hvid var student og havde taget eksamen et philosophicum. Var først degn i Ellinge, inden han kom til Ullerslev. Han var ugift og virkede her i 27 a 28 år og døde i en alder af 70 år. Efter Hvid kom Hans Knudsen, hvis hustru blev begravet 20. februar 1790 i en alder af 25 år og 21 dage, og samme dag førtes til kirke deres hjemmedøbte barn, Cathrine Dorthea. Han var ikke enkemand ret længe; thi allerede året efter, 17. s. efter trinitatis, førtes hans hjemmedøbte barn, Martha Marie, til kirke. Hans Knudsen havde, før han blev degn i Ullerslev, været forvalter på Raschenberg (Juelsberg). Han fratrådte i 1816 efter at have været degn i Ullerslev i 26 år.

Hans efterfølger hed Hans Christian Schilling og var søn af en blytækker i Odense. Han var degn her, til han døde i 1832, 59 år gammel, og efterfulgtes af Jens Kjær Stephansen, der virkede fra 1832 til 1876. Lærer Stephansen fik 1868 tilladelse til at holde hjælpelærer. Den foretrukne, lærer Jacobsen, synes at være gået over stregen med hensyn til legemlig afstraffelse. I maj-juni 1870 klagede både gårdejer Knud Frederiksen og husmd. Niels Pedersen over, at læreren havde mishandlet deres drenge. Der blev fremlagt lægeattest, og husmanden forlangte erstatning for lægeregning og forplejning af sin mishandlede dreng. Sagen blev undersøgt, og Jacobsen fik pålæg om kun at anvende lovlige straffemidler. Han synes snart efter at være forsvundet fra skuepladsen.

Stephansens efterfølger blev Ole Hansen, der var andenlærer i Langtved fra 1870 og virkede her som degn og kirkesanger indtil 1. november 1916, altså i 46 år. I 1876 oprettedes et andenlærerembede, og til dette kaldtes Christian G. Thomsen, som dog allerede samme år blev kaldet til et andet embede, hvorefter i 1877 som hans efterfølger blev kaldet Frits Marius Harboe; han var her kun en ganske kort tid, thi allerede i 1878 blev Rasmus Jørgensen Borre kaldet til andenlærerembedet. Han virkede her indtil 1885, og hans efterfølger blev lærerinde Ane Marie Kirstine Jensen, der

var i embedet indtil 1. januar 1917. Fra 1. septbr. 1909 oprettedes der et tredielærerembede, som blev besat med seminarist Hans Thorvald Rasmussen; men allerede 1. marts 1912 forflyttedes han til et andenlærerembede på Ærø og afløstes af Jørgen Aksel Larsen, der 1. december 1916 blev kaldet til enelærer i Jylland. 1. februar 1917 blev Mads Frederik Hansen kaldet hertil som andenlærer, idet tredielærerembedet ved Larsens afgang blev erstattet med et forskolelærerindeembede, til hvilket 1. september 1917 blev kaldet Ellen Riel, som var lærerinde her, indtil hun søgte sin afsked i 1950.

M. F. Hansen, der var andenlærer, blev 1. septbr. 1919 kaldet til enelærer i Seden og afløstes af Peder Jensen (Haarsted), der var andenlærer her indtil 1927, da han fik et bedre kald i Havdrup. 1. december 1927 ansattes seminarist Chr. Thygesen, født 1905, dim. fra Skaarup seminarium, som andenlærer.

Ved lærer O. Hansens fratræden som førstelærer 1. novbr. 1916 ansattes daværende førstelærer i Ellinge Poul Emil Salling, født 1880, dim. 1901 fra Silkeborg seminarium, som førstelærer i Ullerslev og virkede her i 30 år indtil 1946, da han tog sin afsked. 1. aug. 1946 kaldedes enelærer ved Dærup skole Kay Joachim Stender til førstelærer og kirkesanger i Ullerslev. Han er født 1916 i Århus og dim. 1937. Ligesom sine forgængere, O. Hansen og P. Salling, er han tillige bibliotekar.

Fra 1. april 1942 oprettedes der et nyt lærerindeembede, og til lærerinde kaldedes Cecilie Sørensen, født 1918 i Gylling, dim. 1941 fra Ribe kvindeseminarium; hun virkede her indtil 1. april 1946, da hun forflyttedes til Skanderborg, hvorefter hun afløstes af lærerinde Sigrid Hansen, født 23. september 1923 og dim. fra Odense seminarium 1942, uddannet senere til skolekøkkenlærerinde på Ribe seminarium.

I 1938 blev der anlagt sportsplads ved skolen, og i 1939 påbegyndtes udvidelse af skolen med skolekøkken, sløjdlokale og bibliotek, som stod færdig i 1941. Udvidelsen af skolen kostede 57,000 kr.; heraf fik man en del i tilskud fra staten, så Ullerslev slap billigt med at opfylde skolelovens bestemmelser af 1937, hvorimod størsteparten af landets kommuner endnu ikke har fået foretaget de nødvendige udvidelser, da det sikkert fra 1938 til 1951 er blevet 3 a 4 gange så dyrt.

KROEN

Kroen ligger ikke langt fra kirken, siger et gammelt ord. Hvor tidligt der er opstået kroer ved hovedvejen fra Nyborg til Strib, lader sig ikke afgøre. Her færdedes alle, fra kongen og hans følge til omstrejfende landstrygere og tiggere. Efter en kgl. forordning skulle kroerne ligge 2 mil fra den nærmeste købstad for selv at have ret til eget brænderi og bryggeri og kgl. privilegium. Der er ingen regel uden undtagelse. Kroen i Ullerslev synes at kunne føres tilbage til svenskekrigenes tid 1659. Den lå i lange tider i vejsvinget lidt øst for kirken. I de tider var det som regel egnens godsejere, der fik tildelt privilegiet. Det ældste, kendte kroprivilegium på Fyn blev 1679 givet til ejeren af Juulskov, kort efter tillige af Rønningesøgaard, *Knud Sivertsen Urne*. Han oprettede en kro ved Tornskovshuset, lidt vest for den nuværende Langeskov kro. Kromanden måtte betale ham 400 rigsdaler sølv om året. Kroen i Ullerslev har antagelig i nogle perioder været en slags filial af den langt større og mere ansete kro i Langeskov, idet Ullerslevmanden måtte betale afgift til ham. Alt, hvad vi i skødeprotokollerne 1646-1805 finder om Ullerslev kro, er, at ejeren af Rønningesøgaard nytårsaften 1784 sluttede akkord med gårdfæster *Hans Eybye* af Ullerslev, hvorefter det blev tilladt denne at bruge krohold der på 3 år, imod at han årlig svarer 8 rdl. til kongens kasse, 9 til Rønningesøgaard. 3 år efter blev det fornyet på samme vilkår. 1788 udstedte den nye ejer af Rønnigesøgård *C. Lemwigh* en række obligationer i kroen til sin forgænger, til medlemmer af familien Rasch fra Raschenberg og forskellige adelige damer. Senere blev de indløst. Vi har en morsom skildring af kroen fra en rejse, odenseaneren, senere departementschef, etatsråd *J. Chr. Hedegård* 1796 foretog fra København til Vejle. Den kom først i et tidsskrift, senere i bogform 1799, optrykt 1918. Hans første bedested på Fyn er Ullerslev kro, som han er

såre tilfreds med: „Krokonen er smuk... Af kro at være er bygningen temmelig god; den er omskanset med rækværk, som er forsynet med jernringe, at de ridende derved kan binde deres heste, mens de selv tager sig en tår".

Egnen rummer en række kære barndomsminder for ham. Han har ofte besøgt sin onkel, pastor *Tingberg* i Flødstrup-Ullerslev. „Hen over marken var Flødstrups hvide kirke tydeligt at se; den høje lind stod knejsende over præstens grav. Her nær ved præstegården var det, at jeg med kæppen mellem benene løb gennem kornagrene; jeg kunne løbe, så langt jeg skulle, uden at blive træt; jeg troede, at kæphesten gjorde samme tjeneste som en hest. Ofte lagde jeg mig ned i kornet på ryggen, lod det bøje sig hen over mig, så op mod den dejlige sol og var glad ved at finde den så klar som min sjæl". Han mindes, dengang præsten overhørte skoleungdommen på kirkegulvet og til slut trykkede sin nevø, der på opfordring havde sluttet sig til den, med ordene: „Du stod dig som en karl, min broder". Middagsmaden smagte mig den dag bedre end sædvanlig; der blev sat en pægleflaske med fransk vin for mig — — Her var det, at jeg klatrede op i kirketårnet. Klokken klemtede, og straks kom der en stafet op til mig, skrigende, at jeg for Guds skyld dog måtte lade være med at trække i snoren, da byfolkene troede, der var ildløs. Jeg blev så elendig til mode ved denne uforsigtighed, at jeg ikke kunne sove den hele nat". Mangen sommeraften gik han ud i marken med brændevin til præstens folk og agede ofte hjem med dem på høstvognen. „Der i præstens have var det, at jeg ofte søndag eftermiddag spillede kegler med den gamle præst; han slog meget sikrere og bedre end jeg. Jeg troede, det ville være en stor fuldkommenhed hos mig, hvis jeg engang i tiden kunne nå hans færdighed".

Han mindes med gru, at en gammel pige ved leddet mellem Flødstrup og Skovsbo blev myrdet, — således som det også berettes i kirkebogen. Han så rovmorderen blive bragt til retterstedet. Hver gang han siden passerede leddet, rystede hans knæ. — Vi har med Hedegård som fører forvildet os ind på Flødstrups enemærker, men har medtaget skildringen, som giver et udmærket billede af livet i hele pastoratet for godt 150 år siden.

Under franskmændenes og spaniolernes ophold på Fyn 1807—08 oplevede Ullerslev kro en livlig tid. Der opbevares endnu en regning til en spansk løjtnant fra den tid. At det stod sløjt til med moralen, har vi givet eksempler på i uddragene af kirkebøgerne.

Fra 1820 har vi en morsom bog om nabopastoratet Rønninge-Rolsted af pastor *A. Bendz.* Han skildrer Langeskov kros historie og kommer også ind på Ullerslev kro. Privilegiet gjaldt kun til Hans Eybyes død, derefter til den nye landevej mellem Odense og Nyborg var færdig, hvilket den nu er; men desuagtet vedbliver endnu kroholdet i Ullerslev, hvortil grunden er mig ubekendt. Upolitisk er det ikke efter min formening, thi det holder begge kromændene til at behandle de rejsende godt".

Pastor Bendz er iøvrigt ikke nogen ven af kroer, men har dog forståelse af konkurrencens betydning. Også i Korkendrup har der en overgang været kro.

1833 blev Ullerslev ramt af en katastrofe, idet kroen og en række huse brændte. Ilden opkom i kroens mødding, idet der var hældt aske ud med gløder i; fra kroen bredte ilden sig til alle husene langs gaden, der alle var sammenbyggede. Ved opførelsen påny bestemtes det, at kun to huse måtte være sammenbyggede. Byen rejste sig dog snart og fik et mere moderne udseende. Et godt stykke blev gaden brolagt, noget, der er ret enestående for en landsby. En soldat fra 1848, *M. Vesterdal,* skriver i et brev: „Vi kørte gennem en smuk by Ullerslev, hvor der var mange teglhængte huse, opbygte efter en stor ildebrand 1833". — Anlæget af banen Nyborg—Strib bragte helt nye kår for Ullerslev. 1864 førte danske soldater det første tog. Banen kommer til at gå gennem den sydlige del af sognet med de dårligste jorder. Ullerslev blev nu tillige stationsby. Kroen måtte følge med og flyttede mod syd. 1865 blev den nuværende murstenskro opført af *Hans Rasmussen.* Hans ældste søn, den kendte socialdemokratiske politiker og skolemand *Vilhelm Rasmussen,* blev født den 31. juli 1869.

I sin interessante erindringsbog „Drengeliv i Kroen" (1939) har han givet en førsterangs skildring ikke alene af kroen, men af livet i hele sognet. Vi må nøjes med et par citater: „Der var travlhed ovre i marken. Men der var også travlt i kroen, thi det var markedsdag. Slagterne rundt om fra var kommet med deres heste, køer, får og svin for at sælge dem til eksportørerne fra Odense og Nyborg. Alle stuerne var stuvende fulde. Røgen bølgede under loftet fra lange piber, korte piber og cigarer. Her og der så man en gæst stoppe sin pibe og se med kendermine og velbehag på tobakken, inden han slog ild med fyrtøjet; det var før fosforstikkernes tid. Kaffepunchene dampede, de gule „Albanier" skummede, snakken gik. Man så prangere rejse sig og slå hverandre i hæn-

derne, så det klaskede. De handlede. Der faldt drøje ord om urimelighed i priser og tilbud. Man gav hinanden håndslag på håndslag, til det endte med enighed og lidkøb".

„Kroen var umådelig stor — set med et barns øjne. Ud til landevejen lå hovedbygningen med butik og lejlighed i syd og krostuerne med vor lejlighed i nord op til køreladerne. Nu er det omvendt. Under en kvist med to vinduer ind til nogle gæsteværelser stod der med store bogstaver: „Kongelig privilegeret Gæstgiveri"; og det var min far meget stolt af. Kromand var han aldeles ikke, men gæstgiver, endda kongelig privilegeret. Han fortalte særdeles gerne om sin rejse til København for at tale med de afgørende myndigheder; og han har nok haft gode anbefalinger med i lommen, for han havde været med i krigen 64 og udmærket sig i høj grad. Desuden var han ivrig højremand...

Neden under de store, betydningsfulde bogstaver var indgangsdøren til forstuen. Der havde man på sin højre hånd „Gæstestuen", hvor kun fornemmere folk vovede sig ind. Bag den lå „Den lille stue" for de allerfornemste; den var privat, men blev åbnet for grever og baroner og andre honoratiores. Om vinteren var den ganske vist ikke opvarmet, men der blev tændt op, og fornemheden frøs med anstand i stedet for at udsætte sig for at være i stue med jævne folk. Til venstre i forstuen kom man ind i „Skænkestuen", hvor kuske, karle, arbejdsfolk holdt til. Det var et stort, langstrakt rum med et mægtigt bord langs bagvæggen, omrandet af bænke med rygstød. Ved vinduerne stod der små borde med stole. Mellem de to stuer inde bag forstuen var „Skænken", kroens serveringsplads. Der lå ankere med øl. Der var flasker, glas, cigarer, blikdåser med wienerbrød og hvad der ellers hørte til i en kros beholdninger. Men imellem dette serveringsrum og gæstestuen var der en lille disk, der kunde åbnes og lukkes som en dør. Der hang min bror og jeg og holdt udkig med interessante gæster, især når de spiste. Blev der noget til rest på anretterfadet, fik vi det af mor; og engang kom vi i vor iver rent galt afsted. En gæst var fræk nok til at spise al bøffen, og en af os råbte himmelhøjt ud i køkkenet: „Han levnte ikke noget". Forhåbentlig har han taget det med al gemytlighed".

En stor årlig begivenhed var tiendebetalingen, når sognepræsten og godsforvalteren fra Juelsberg „sad i døråbningen ind til „Den lille Stue", godt forskansede bag et bord, og modtog pengene... Velærværdigheden var aldrig rigtig vel tilmode i kroen, ikke blot

fordi der blev drukket tæt, men også fordi far ikke var en ivrig kirkegænger. Godsforvalteren derimod var fars gode ven og hans rådgiver i juridiske spørgsmål. Medens præsten og godsforvalteren modtog sognets mammon, dampede bønderne på deres piber, drak kaffepunser og øller og diskuterede politik".

Det blev Hans Rasmussens ulykke, at han foruden kroen også drev landbrug. Det gik ikke, og mens sønnen 1887 var oppe til studentereksamen, måtte han erklære sig fallit. „Midt under eksaminen blev fars kro og de to landejendomme solgt for latterlig lave priser; og alt indbo gik samme vej. Efter loven beholdt mine forældre kun værdier for 400 kr. Fattig som en kirkerotte og uden beskæftigelse stod min far på bar bund, 48 år gl., da jeg kom hjem med den nye studenterhue på, fuld af håb og tro til fremtiden".

LIDT KOMMUNALHISTORIE

a) Fattigkommissionerne.

Man vil af de ældste kommunale bøger se, at der forud for 1803 egentlig ikke fandtes noget kommunalt styre til at varetage eller fordele den nødvendige hjælp til de fattige, der var og altid vil være til stede i et samfund. Først fra 1803 blev der ved kongelig resolution forordnet fattigkommissioner over alt i landet. Disse fattigkommissioner skulle bestå af politimesteren, sognepræsten, en af de større lodsejere og 4 af de bedste gårdmænd og skulle komme de trængende til hjælp. Disse trængende var inddelt i 3 grupper. Til den første gruppe henførtes de gamle og syge, der forsynedes med fødevarer, penge, klæder, husly og varme. Til 2. gruppe henførtes hjemløse børn og til 3. gruppe de mennesker, der ikke ved deres arbejde kunne tjene nok til deres underhold, hvorimod de helst ikke måtte få penge, men nærmest fødevarer.

Midlerne til denne forsørgelse skete ved ligning på lodsejerne, dels i penge og dels i naturalier, samt de penge, der blev lagt i de fattiges kasse i kirken. Desuden skulle de fattiges efterladenskaber sælges og beløbet også indgå i kassen.

Den første fattigkommission her i kommunen bestod foruden af politimesteren af sognepræsten, en af de største jordbesiddere samt 4 gode gårdmænd og holdt sit første møde 30. decbr. 1803. I protokollen er indført følgende:

„Anno 1803 den 30. december var i anledning af kongelig allernådigst reglement for fattigvæsenets provisoriske indretning ved bestyrelse på landet i Danmark af 5. juli 1803 Flødstrup og Ullerslev sognedistrikts medlemmer forsamlede, nemlig største lodsejer hr. justitsråd Engelsted til Rørbæk, stedets politimester hr. landsdommer Baden, sognepræsten provst Crone og de 4 valgte sognemænd, Hans Larsen af Flødstrup, Anders Mortensen af Kissendrup,

Hans Rasmussen og Peder Kristensen af Ullerslev, alle gårdmænd og de to sidste selvejere, for at igennemgå og bedømme den af bemeldte provst Crone for året 1804 lagte plan til de fattiges forsørgelse i dette distrikt. Førend denne plan blev forfattet, var samtlige distriktets fattige fra prædikestolen indkaldte, og enhver trang og øvrige omstændigheder på det nøjeste undersøgte, ligesom også samtlige sognemænd eller almisseydere, så og de ovenmeldte 4 gårdmænd som kommissionens medlemmer. Med disse samtlige blev alt af provsten på det nøjeste undersøgt og planen lagt således som følger."

Så følger navnene på de, der hørte til de forskellige grupper.

Af fortegnelsen fremgår, at der til et ægtepar i gruppe 1 årlig blev ydet 2 tdr. mel, 1 td. 6 skp. malt og 8 rigsdaler, ialt for kommunen 45 tdr. 5 skp. mel, 34 tdr. 4 skp. malt samt 192 rigsdaler.

Største almisseyder for Ullerslev var Rasmus Eriksen, Ullerslev, der årlig skulle yde 1 td. 3 skp. 1½ fdk. mel, 1 td. 1 skp. ½ fdk. malt og 4 rigsdaler 3 mk. 4 skl.

b) Sogneforstanderskabet.

Fra 1841 blev det kommunale selvstyre yderligere udbygget, idet der da indførtes sogneforstanderskaber til at varetage de forskellige interesser i kommunen. Dog vedblev fattigkommissionen at bestå gennem mange år, og for skolens vedkommende var der valgt en skolepatron til at stå for den. Disse havde deres særskilte protokoller.

I det første sogneforstanderskabs møde den 8. december 1841 valgtes proprietær Fog, Risinge, til formand, og det vedtoges for fremtiden at holde møde hos gmd. Jørgen Jensen, Flødstrup, for en betaling af 3 mk. for hvert møde.

Det må have været nogle kolde møder, thi i mødet den 27. oktbr. 1842 tilbød pastor Worm, at der afholdes møde i præstegården om vinteren, da der ingen kakkelovn findes hos Jørgen Jensen. Om sommeren skulle så møderne holdes i skolerne.

Da lærerne dengang kun fik deres løn en gang om året, og lønnen jo nærmest var regnet ud efter kapiteltakst, andrager lærer Stefhansen om at få lønnen kvartalsvis. I mødet den 10. april 1845 var hans ansøgning til behandling. Det vedtoges, at når kapiteltaksten var sat og udregning fundet sted, måtte Stefhansen få sin løn kvartalsvis på betingelse af, at han selv skulle indkassere den hos befolkningen, men ikke inden kvartalet var udløbet. Ville han ikke gå ind herpå, kunne han søge amtet.

I mødet den 31. august 1843 forelå andragende fra bagersvend Christian Nielsen, Nyborg, om tilladelse til at nedsætte sig som bager i Ullerslev. Forstanderskabet kunne ikke tillade dette, da man fra Kerteminde og Nyborg kunne få det brød, man havde brug for.

Da formanden, Fog, Risinge, døde i foråret 1844, valgtes sognefoged Morten Andersen med 6 st. Præsten fik 3 st. og Lollesgaard 2 st.

I 1843 var der kommet et cirkulære om, at lærerne skulle indføre 2. grads gymnastik i skolerne. Lærerne undslog sig derved, idet de erklærede, at de ikke var duelige dertil. I 1844 kom der så skrivelse fra skoledirektionen om, at lærernes erklæring ikke var taget for gyldig, og kommunen havde at anskaffe de nødvendige apparater, og hvis ikke de ville dette, blev de anskaffet på kommunens regning. P. Brandt i Ullerslev fik så overdraget at forfærdige disse.

Jordemoderen ansøgte om, at den løn, hun fik i form af korn, måtte blive omregnet og udbetalt i penge. Det blev bevilget.

Af hensyn til den ringe indtægt, husmændene havde, nedsattes deres almissebidrag fra 12 mk. til 6 mk. årlig.

Tørv ansattes til 30 stk. pr. td. gårdhartkorn til almissemodtagere.

Til jordemoderen skulle svares 16 stk. tørv, der måler 6 tm. i længden, 4 tm. i bredden og 3 tm. i tykkelse af hver td. hartkorn.

At man ikke sådan uden videre kunne begynde på et håndværk, ses af mødet den 19. novbr. 1844, hvor en murersvend F. C. Petersen ansøgte om lov til at nedsætte sim som murer, men sogneforstanderskabet mente ikke at være beføjet til at give ham denne tilladelse, da han ikke var barnefødt i kommunen.

I mødet den 16. decbr. 1844 valgtes Lollesgård, Hannesborg, til formand, efter at halvdelen var nyvalgt.

At vejen har været i dårlig stand ses, at der i mødet 2. juli 1844 vedtoges at grundforbedre veiene med 1 favn pr. td. hartkorn foranlediget af en skrivelse fra amtet af 22. juni. Vejene skulle afrundes og ophøjes med det fra grøfterne opkastede jord, belægges med et godt lag skarpt grus på 4 al. bredde fra 2 til 4 tm. tykkelse, det vil sige 4 tm. i midten og 2 tm. ved siden; er det sandblandet grus, da 6 tm. i midten. Da gårdmændene jo havde kørslen, blev husmændenes kørsel efter hartkorn omsat til jordarbejde. Først skulle hver by eller større gård påtage sig arbejdet i sit distrikt, og

blev de færdig førend andre kommuner, skulle de hjælpe disse at blive færdige.

At det ville tage lang tid, inden alle veje var istandgjort, ses af mødet 27. jan. 1845, hvor det vedtoges at grundforbedre 2 fv. pr. td. hartkorn. Stenkister skulle istandsættes på kommunens regning. For Møllegydens vedkommende vedtoges på samme møde, at denne skulle fuldføres på samme måde med grundforbedring.

I mødet den 6. febr. 1845 søgte husmand Anders Nielsens Enke, Marie Andersen, af Ullerslev om tilladelse til at indgå ægteskab, hvilket tillodes hende, imod at hun efterbetalte den hjælp, hun havde modtaget fra fattigvæsenet siden hendes mands død.

At vejene ikke har været ret brede, ses af et andragende i mødet den 31. marts 1845, hvor der ansøges om, at vejen i Mullerup by blev udvidet således at to vogne kunde passere hinanden. Ligeledes ønskede nogle af Ullerslevs beboere, at gaden blev udvidet på samme måde. Det vedtoges at indstille til politiøvrigheden om sammen med sogneforstanderskabet at få bestemt, hvem der af den tilstødende grund skulle rykke deres hegn tilbage.

1848. Ved et møde den 1. april blev der oplæst en skrivelse ang. udskrivning af heste til hæren; man formente, at der skulle udskrives 5 heste, men senere viste det sig, at der kun skulde udskrives 1 hest, som blev købt af Hans Mouritsen, Ullerslev, for 150 rdl.

I samme møde forelå der en opfordring fra regeringen om at yde et frivilligt offer til fædrelandets forsvar.

I mødet den 10. april oplystes det, at der i Flødstrup sogn var indsamlet 414 rdl. 3 mark 8 skilling, hvorimod der ikke er oplyst noget om, hvad der indkom i Ullerslev.

I mødet den 19. juni 1848 var forelagt et cirkulære fra amtet om at understøtte de familier, hvis forsørgere var indkaldt til arméen.

År 1855 var kapiteltaksten:

Rug 6 rd. 5 mk 4 skilling (13 kr. 74 øre).
Byg 4 rd. 5 mk. 14 skilling (9 kr. 94 øre).
Havre 3 rd. 5 mk. 2 skilling (7 kr. 70 øre).

Samme år skulle der til fattigvæsenet svares pr. td. hartkorn.

Mel 1 lpd. (16 pd. = 8 kg).
Malt 7 pd.
Gryn 2 pd.
Smør ½ pd.
Flæsk ½ pd.
Samt i penge 8 rd.

Jordemoderens løn var 3 td. rug — 3 td. byg og i penge 20 rd.

I mødet den 25. juni 1855 forelå et andragende fra lærer Stephansen, hvori han klager over, at boelsmand Poul Andersen, Langeskov, med Kone — moder — karl — pige — boelsmand Peder Hansen, Ullerslev mk. med søn og datter have ydet ham for lidt i højtidsoffer. Forstanderskabet dømte de formastelige til at yde til de 3 højtider Poul Andersen og kone 1 mk., karl og pige hver 4 sk. Moderen, som var stadig sengeliggende fritoges. Peter Hansen 8 sk. og søn og datter hver 4 sk.

Ser man på gravstederne på Ullerslev kirkegård i vore dage er der bevis på, at de med det største hartkorn, havde ret til først at vælge gravplads, idet det for alle de gamle gårdes vedkommende er gravstederne på skråningen syd for kirken, hvor blomster o. l. bedst trivedes, men at der så sent som til 1858 også gjaldt siddepladserne i kirken, hvor man havde sin plads efter hartkorn, skulle man ikke have troet, men beviset herpå er et andragende til sogneforstanderskabet fra flere beboere i Ullerslev i mødet den 25. juni 1858, der gik ud på, at beboerne i Ullerslev sogn ikke som hidtil skulle tage sæde i kirken efter hartkorn, men måtte være berettiget til at tage plads, således som de indtraf i kirken, hvilket andragende bifaldtes.

Man vil af forhandlingsprotokollen fra den tid se, at der til hvert møde forelå ansøgniger om udstykningen af ejendommen, hvilket var ret naturligt, når man erindrer, at sognet fra århundredets begyndelse kun var i besiddelse af ganske få mænd, og ved giftermål måtte arvepart til børnene nærmest ske ved udstykning, da rede penge sjælden fandtes i ret stor stil.

Dog bemærkes, at ved forstanderskabets møde den 11. april 1861 bemærkes, at det er foruroligen med al den udstykning, da stor fattigdom deraf må befrygtiges.

At brændevin den gang var et meget stort nødvendigt gode ses af, at der ved forskellige møder var ansøgning fra såvel høker — bager som skomager om at måtte sælge brændevin. Sogneforstanderskabet tillod dette med den udtrykkelige bestemmelse, at det kun måtte sælges ud af huset og ikke til siddende gæster.

I mødet den 4. decbr. 1874 vedtoges det at opføre en ny skolestue med tilhørende beboelse i Ullerslev. Fra 1. novbr. 1875 ydede kommunen ikke længere tilskud til pogeskolen hos jomfru Kjær, da til den tid den nye skole skulle være færdig.

I 1878 købte sognerådet Markus Mogensens sted på Ullerslev mk. (nuværende Martin Jørgensens) areal 7 td. 3 skp. for 11.500 kr. Der skulle så opføres en arbejdsanstalt (fattiggård). Denne blev

opført og taget i brug 1879, men efter en snes års forløb blev den flyttet op til kertemindelandevejen og kaldtes nu fribolig. Her har så igennem de sidste halvt hundrede år boet enlige, gamle mennesker; der har været en bestyrerinde til at passe dem, og de har levet under helt andre frie former end på fattiggården. På fattiggården var en bestyrer Henningsen og hans kone til at passe det, og så vidt jeg kan huske, var det meget respektable og retfærdige mennesker; men forholdene var jo noget anderledes den gang. De, der kom på fattiggården, blev kaldt „Lemmer", og der blev holdt temmelig streng justits.

Antallet af personer på fattiggården varierede fra ca. 14 til 18, og ifølge regnskabsbogen har hver person kostet til fødemidler i 1887 19 øre daglig, i 1886 22 øre, i 1885 23 øre, i 1884 27 øre.

Der blev ført en protokol over lemmernes opførsel, som meget udførligt blev nedskrevet. Bl. a. læses:

N. 19 C. Pedersdatter har i dag vedgået at have tilvendt sig 12 øre den 8. d. m. af Elisabeth Nielsdatters efterladenskaber. Lige så snart denne var død, havde C. efterset hendes gemmer, hvori der var en portemonai med ialt 18 øre, hvoraf hun tog de 12 øre og lod 6 øre blive tilbage. Da hun blev mistænkt for dette tyveri, hvilket blev hende sagt, har hun straks i smug lagt de nævnte 12 øre tilbage i en i samme skuffe henstående papæske, hvor disse senere fandtes. Og er derefter alle 18 øre bleven delt lige mellem N. 4 og 5, således at disse to fik hver 9 øre som belønning for deres tro assistance ved at hjælpe den afdøde til rette i den tid, hun har været syg.

I dag 28. september 82 N. 8 H. M. og tildels hans kone vist dem trodsige og uhøflige over for min kone i spisetiden ved middagstide. Foruden forskellige højrøstede ord af dem begge udtalte H. M., at han skulle være mand for at sætte os fra bestillingen (mig og min kone), samt at han skulle knuse hjernen på den herværende C. Pedersdatter.

Set med nutidsøjne er det uforståeligt, at man ikke skal længere tilbage i tiden, end man kan huske de forhold, der eksisterede den gang, hvor brutale personer, sindssyge og børn blev anbragt sammen, og man forstår gamles skræk for, når de blev gamle og ikke længere kunne arbejde for at tjene til livets ophold, at der da ingen anden udvej var end at blive ført på fattiggården, hvor de fik deres nr. og blev underkastet fattiggårdens reglement.

I 1881 ansøgte lærer Hansen om bygning af et pissoir, denne

ansøgning blev nægtet. I min skoletid besørgedes det lille ærinde af drengene ude på vejen.

6. juli 1882 rejste kongefamilien med toget igennem Fyn og gjorde holdt bl. a. ved Ullerslev station, i hvilken anledning sognerådet havde ladet stationen pynte, som kostede 188 kr. 87 øre, et ret stort beløb efter den tids forhold.

Formænd for sogneforstanderskabet og sognerådet:

Proprietær *Fog,* Risinge, fra 1841—44.
Sognefoged *Morten Andersen* resten af 1844.
Proprietær *Lollesgaard,* Hannesborg, 1845—49.
Gmd. *Søren Rasmussen,* Langeskovgård, 1849—53.
Sognefoged *R. Pedersen,* Mullerup, 1853—56.
Lohmann, Kissendrup, 1856—63.
Gmd. *Søren Rasmussen,* Langeskovgård, 1863—65.
Forp. *Fog,* Risinge, 1865—71.
Jægermester *Engelsted,* Rørbæk, 1871—74.
Hans Peder Madsen, Mullerup, 1874—77.
Lollesgaard, Hannesborg, 1877—89.
Gdr. *Hans P. Madsen,* Mullerup, 1889—1901.
Gdr. *Hans Chr. Rasmussen,* Kissendrup, 1901—11.
Gdr. *Steffen Andersen,* Dinestrup, 1911—21.
Gdr. *Lyngdal,* Flødstrup, 1921—37.

I 1937 blev Ullerslev sogn adskilt fra Flødstrup, som derefter blev selvstændig kommune. Dens første formand blev landpostbud *Niels Rasmussen* fra 1937—50, gdr. *Karl Andersen* fra 1950.

LIDT LOKALHISTORIE FRA DEN NYERE TID

Efter udstykningen i begyndelsen af det nittende århundrede rejste der sig nye ejendomme ude omkring på udmarkerne, forholdet var tit og ofte det, at i en gård, hvor der var mange børn, og det var i reglen tilfældet i de tider, fik hvert af børnene en udlod og fik bygget der. Var der mange børn, var lodderne ikke ret store, så det kun kunne blive et husmandssted. Ved vejen fra Ullerslev til Skellerup var der ingen ejendomme, kun hindema. Først ved banens anlæg i 1863 begyndte man at bygge. De første tog, som befordrede folk, var i krigen 1864, da tropperne førtes til Jylland; men banen var ikke officielt åbnet den gang. Den første grund, der blev solgt ved banens gennemførelse var den syd for overkørslen (gl. mejeri), og den næste var gæstgivergården. I mine drengeår lå der 5 huse på den strækning, vi nu kalder Vestergade, men som den gang var en sandvej med dybe hjulspor. Ved landevejen lå gæstgivergården, skomagerhuset og dyrlægeboligen på den østre side og 3 huse i den vestre side. Skrås over for dyrlægeboligen lå det gamle teglværk med sine mange tørrelader og ovne; det var en sand fornøjelse for vi børn at lege der; det var på dette tidspunkt ikke i brug mere, da der ikke var mere ler. I de lange lergrave, var der om sommeren et utal af digesvaler.

Ved det gamle teglværk slog Zigeunerne sig altid ned, og i min barndom havde man tit besøg af en sådan karavane. Disse sorthårede mænd i deres nationale dragter beundrede vi, selv om vi dog holdt os på afstand. Kvinderne med deres store, sorte, krøllede hår og med mægtige ørenringe var meget musikalske, og om aftenen hørte man altid musik fra deres lejr. Mændene besøgte omegnen som kedelflikkere, og børnene blev sendt ud at tigge. Helt ærlige blev de ikke betragtet for at være og vist ikke uden grund.

Langs med landevejen var der et stort hegn af den såkaldte tysktorn og ellers var der gamle stynede pile op til landevejen. Syd for banen, hvor nu savmøllen ligger, lå det nye teglværk, som ikke eksisterede i så mange år, da der ikke var mere ler. Ligeledes syd for banen, ved mosen, lå et kalkværk, hvor der brændtes kalk, der solgtes til egnens beboere. I det gamle mejeri var der købmandshandel og fællesmejeri. Jeg husker endnu, hvorledes mejeriets kusk kørte omkring i gårdene med den lange vogn, hvor der hængte en del junger. Når den så kom ind i en gård, vejedes mælken og blev hældt i jungen, hvorefter vognen kørte til det næste sted og så fremdeles. Ved banens gennemførelse etableredes postdiligence fra Ullerslev til Kerteminde. Der kørtes fra Ullerslev om morgenen med post og passagerer, og den kom tilbage ved middagstid, hvorefter den efter middagstogene atter kørte til Kerteminde og kom så tilbage om aftenen. Postvognen var en stor, lukket, gul vogn, hvor der kunne være 8 passagerer inden i vognen, og tit så man ved højtiderne lige så mange uden på helt oppe på taget. Til højtiderne kom der 3 gule postvogne foruden almindelige vogne til at befordre de rejsende. Om aftenen ved 8—9 tiden kom der fra Kerteminde mange vogne med fisk, som videresendtes med Banen. Tørv, der skulde køres til Kerteminde, kom også med banen hertil. Jeg glemmer aldrig den måde, hvorpå disse vognmænd kunne læsse tørv; de var stablet meget højt op som hele store hæs. Om vinteren, når isen hindrede skibene i at gå ind til Kerteminde, kom der kul med banen hertil, som så af vognmændene hentedes her. Der var en meget livlig trafik den gang. Men alt dette hørte op ved Kerteminde-banens åbning i 1899. Ved stationen kom der efterhånden god gang i byggeriet, og flere store virksomheder opstod, således maskinfabriken Mullerup i 1917, mejeriet, som i mange år lå ved baneoverkørslen og havde været andelmejeri i flere år, og som i en periode lavede tørmælk til København, blev 1929 flyttet op i Vestergade. Savmøllen byggedes i 1946 og blev senere udvidet betydeligt, en stor virksomhed, som i sæsonen beskæftiger op til 60 mand. I 1907 byggedes realskolen og i 1948 en fabrik, hvor der fremstilles forskellige finmekaniske dele, ligesom der er bygget flere forretninger. Alt i alt er Ullerslev stationsby (som nu er ved at være sammenbygget med Ullerslev gl. By) i en rivende udvikling.

ULLERSLEV PRIVATE MELLEM- OG REALSKOLE

Da togforbindelsen med Odense og Nyborg i sin tid lå dårligt for børn i Ullerslev og tilstødende kommuner, der ville søge en videre uddannelse i en eksamensskole, opstod tanken om at oprette en lokal realskole. På et møde i Ullerslev forsamlingshus 7. februar 1907 vedtog man at oprette aktieselskabet *Ullerslev og Omegens Mellem- og Realskole.* Gennem 42 år har skolen, der har kendt både til opgangstider og nedgangstider, hævdet sig som eksamens- og oplandsskole og gjort en god kulturel indsats. Med undtagelse af 1924-25, da skolebestyrer *Bech* ejede skolen, har den tilhørt et aktieselskab. Ca $^2/_3$ af eleverne kommer fra mindre bemidlede hjem. Der gives tilskud fra en række kommuner, fra staten og amtet. Den oprindelige bygning kostede ca. 41.000 kr. Senere er der foretaget en række forbedringer. Nylig har skolen fået en sportsplads, beliggende umiddelbart i tilknytning til skolens grund. I løbet af de første 40 år, der markeredes ved udsendelse af et festskrift, har skolen været søgt af ca. 700 elever. I øjeblikket er elevtallet 115. 6 lærerkræfter. En række lærere og lærerinder, der i årenes løb har været knyttet til skolen, sidder nu som kendte skolefolk landet over. Mest kendt udadtil er forfatterinden, cand. mag. *Aase Hansen,* der 1925—32 virkede ved skolen, hvorefter hun udelukkende har helliget sig sin litterære virksomhed.

Skolebestyrere

1907-10: *Oluf N. Arndal.*
1910-25: *M. N. Bech* (1924-25 skolens ejer).
1925-34: *K. Himmelstrup.*
1934-46: *A. Frandsen.*
1946- : *E. Abildgren.*

A/S PLOV- OG MASKINFABRIKEN „MULLERUP"

Fabriken blev startet 1. november 1901 af *L. Kr. Larsen* i en lille smedje i Mullerup i Flødstrup sogn. Der fremstilledes mange slags landbrugsredskaber, men især plove og harver. Virksomheden voksede stadig og flyttedes 1916 til dens nuværende plads ved Ullerslev station, hvor den ny fabrik blev bygget.

Efterhånden som fabrikationen blev udvidet til at omfatte også tærskeværker, halmpressere og kulturharver, måtte bygningerne stadig udvides, sidste gang i 1947. 1. april 1937 blev fabriken omdannet til et aktieseiskab med L. Kr. Larsen som direktør. 1. juni 1948 blev fabriken overtaget af Dansk Landbrugs Andels-Maskinindkøb og optog nu også fabrikationen af landbrugsvogne med gummihjul. Fabriken beskæftiger nu 50—60 mand.

RUNDTUR I SOGNET

Gamle marknavne.

I.

Lad os tage en rundtur i slutningen af forrige århundrede gennem sognet. Vi stopper piben med skåren hollandsk rulletobak til 85 øre pr. pund. Den strikkede tobakspung med dusk fylder vi og stikker tilmed en god cigar „Imperator" til 5 øre i lommen, og med stokken i hånd går vi ud ad landevejen mod Aunslev. Her er ikke så meget færdsel. Bønderne, der kører fra og til deres jord, kører på jordvejen, der ligger i nordre side. På den søndre side står kampesten sat op, firkanter til at slå til skærver, og i disse stenhobe bor den lille fugl stenpikkeren. Mellem stenhobene står eller stod flotte pyramider af grus, men det var kun straks efter, at de var sat op; thi det var en yndet morskab for børnene at lege netop i disse grushobe; men de måtte have øjnene med sig; thi kom den gamle vejmand Anders Pedersen og så det, var der tur til dem med skældsord. På landevejen lå med mellemrum slåede skærver med grus ved kanterne, og så blev der lagt vejbukke ud, et stykke tømmer med 4 vinger i den ene ende. Så var folk, der kørte på vejen, tvungen til at køre på disse skærver, og efterhånden de blev kørt til, kom der så mere grus på, så det blev kørt rigtigt til. Disse vejbukke blev udlagt om morgenen, og til middag blev de så lagt over til den anden side, så at hele stykket blev kørt til. På grøfteskråningen i den nordre side stod telegrafstængerne med de hvide klokker, som vi kaldte dem.

II.

Vi tager op ad Postkrogen, og hvor *Højgård* ligger, har vi den langstrakte mark øst for Flødstrup-landevejen, som hedder *Stis agre*. Vi går tilbage og videre mod *Søgård*. Til højre har vi *Lohmann Løkken* og til venstre *Søs agre*, som strækker sig helt ned til *Flødstrup sø*. I denne mark er der en fordybning, der kaldes *Hilde-*

brandts hule, og nederst ved søen kaldes det *Søs lunge.* Følger man gangstien fra *Postkrogen,* har man mosen på højre hånd, der hedder *Stivels ma,* og videre frem ad gangstien efter at have passeret Søgårds mark kommer vi til marken foran *Hønsebjerg;* den hedder *Egestubs agre* (her har tidligere været egeskov), ligesom her også har været en mose, der hed *Bredmose.* Tager man op ad *Ravnebjerggyden* til Hønsebjerg, har vi på højre hånd ud for Ravnebjerggård *Doksagre* og *Eskeris, Eskeris hütte* og *Eskeris høj* med mosen, der hedder *Lysmose.* Ud ad landevejen har vi på venstre hånd *„Mellem bække"* og længere ovre *Flanebjerg* eller *Stenløkken.* Bakken ved *Højbogård* hedder *Strubebjerg* og Højbogårds frugtplantage *Trolles agre* med *Trolles ma.* Yderst i sognet mod Korkendrup også ud mod landevejen har vi *Blårsløkken.* Denne tilhører Ullerslev sogn og er en levning fra det gamle bomhus, som lå ved sogneskellet, og hvor kørende måtte betale tribut for at køre på vejen. Arealet er ca. 3 skp. land og er forpagtet ud til ejeren af Bakkely. *Ravnsbjerggårds* jorder hedder bl. a. *Ejby's agre, Smedens agre, Smedemosen, Eskeris, Sandagre,* og til *Holemose* hører *Hvedemosen, Vibeholm, Stærmosen, Buskeløkkken* og *Skoven* (hvor der tidligere var gærdselsskov). Ad *Ullerslevgårdsvejen* har vi vest for Ullerslevgård et hus, som nu er nedbrudt; det hed *Kiddelløkkehus.* Til højre, førend man passerer banen, har vi *Flaskemål* og *Sveholm.* Efter at have passeret banen har vi længst ud til venstre mod *Lyngsted Blåbens mål,* og her har i 1743 ligget et hus, der hed *„De stakkels bolig".* *Vangnæsgård* blev tidligere kaldt *Våeligård* og nordvest for denne de to huse, som endnu kaldes *Våeli. Dalgårds* marker har mange forskellige navne: *Kildebakken* eller *Kejlebakken, Hønsholm, Per Tømmermands holm, Svinebanken, Grivesholm, Tve agre, Solholm,* alle øst for stationsvejen. Vest for realskolen har man *Lunds agre* og *Lunds grave* og videre vest på den lille mose, der hedder *Paddebæk,* tidligere et yndet badested for børnene, samt syd for banen *Refhales våd.*

III.

Vi tager ned ad *Bondemose-vejen,* hvor vi til venstre har en tørvemose, der kaldes *Blege.* Her var der mange, der havde et lille tørveskær, også fra andre sogne, men nu er der ikke mere tørv. Bakken til højre kaldes *Kirstinebjerget.* Til venstre lå et hus, der blev kaldt *Egeskovhuset,* nu nedbrudt. Beboeren hed Rasmus Egeskov, deraf navnet. Videre til *Rolighed.* Syd for Rolighed ud til åen hedder *Helvedes have.* Roligheds marker kaldes *Kaspers long.*

Forbi *Bredegård* til *Lervad,* der har *navn* efter et vadested. Ved vejen, der fører fra landevejen ned til de to huse i Bondemose, kaldes det første hus *„Degnehuset"*. Det var lærer Stephansen, der byggede der, da han tog afsked som lærer i Ullerslev. Marken ud til landevejen, hvorigennem ovennævnte vej gik, var *Degnejorden,* og som i 1911 blev solgt til Knud Hansen Nygård. Her fra Degnejorden gik i gamle dage en vej, såkaldt *Møllevej,* i skrå retning til sogneskellet i Møllegyden, men blev nedlagt, da Møllegyden blev anlagt. Kommer man ned ad Møllegyden, vil man, efter at man er kommet over banen, have en stor mark på venstre hånd. Den hører til *Møllelund* og hedder *Korsløkke* (der har stået et kors på stedet, hvor engang en karl er blevet dræbt af lynet). Vest for Møllegyden ligger mosen, der kaldes *Gamle Long.* Den er på flere steder ret dyb, og tørvemassen er let flydende. Ved anlæg af banen i 1863 gik den entreprenør, der havde jordarbejdet fallit på grund af mosen, idet alt, hvad der blev fyldt på om dagen, var forsvundet til næste dag; den var så at sige bundløs. *Striglekrogen* kaldes det der, hvor nu Peder Laurids Pedersen bor. Videre ud ad landevejen og hvor *Mosegård,* tidligere *Moselundgård,* nu ligger, går vejen forbi ned over marken, og ovre bag mosen på bakken lå der tidligere et hus, der beboedes af vejmand Peder Mikkelsen. Bakken her hedder *Mosens pande.* Der, hvor *Højgård* ligger, kaldes *Galgebakken;* formodentlig har der her i gamle dage været et rettersted. Den vestlige del af *Skiftemose* hed *Byskovs mose.* Hvor den nuværende *Rosengård* ligger, har der ligget en gård, der hed *Krageskovgård,* og en lille skov ud til landevejen hed *Krageskov.* På venstre hånd af vejen til Skiftemose kaldes marken *Tors marken,* navnet efter en tidligere ejer, der hed *Hans Tor,* og hvis gård lå et stykke ned efter Skiftemose. *Sakses agre* er den jord, der hører til *Saksegård.* Markerne, der hører til Langeskovgård, har forskellige navne, bl. a. *Ottes have, Lange vrete, Gåseagre, Mæslet.* Til *Lillevangs* jorder er der også forskellige navne, bl. a. *Ovsholm, Skyttekrogen, Brudesengen* og *Dejeshøj,* som ved århundredskiftet skal stå på gloende pæle og nisser og trolde danser nedenunder *Mølgårds jorder,* der går ned til landevejen og hedder *Sildbæk,* og den jord, som hører til Thorkild Nielsens ejendom hedder *Bøskes bakke,* og hvor Nygård ligger hedder *Sandagre.* Marken nord for landevejen ud for Kildegård hedder *Jørgen Vævers krog* og *Flos agre.* Mosen i Tange hedder *Stensmose.* Dalgårds mark vest for flødstruplandevejen hedder *Kragekilde* med *Stejls banke* og *Spanges bro,* og længere vest på findes *Holmose.*

SAGN OG FOLKETRO

Et sogn uden store skove, kæmpehøje, indsøer og herregårde som Ullerslev virker erfaringsmæssigt set ikke fremmende for sagndannelse. De få sagn, der findes, er gennemgående velkendte fra andre steder.

Den i afsnittet om skolevæsen omtalte jomfru Kjær fortalte ifølge Vilh. Rasmussen følgende sagn:

1. Kirkebakken med den smukke kirke, der har en lille tagrytter med spir, var blevet til en gang, da en trold kom flyvende med en stor sæk grus på ryggen. Lige netop der, hvor kirken ligger, gik der hul paa sækken, og alt gruset dryssede ned. Siden blev så kirken bygget oppe på bakken. Sandt er det i hvert fald, at kirkernes beliggenhed på højder er et levn fra hedenskabets tid. Alle guder bor fornemt højt til vejrs.

2. En stor skat var gravet ned ud i haven bag pogeskolen. En skat kunne nok gøres nødig, for hun og søsteren var fattige som kirkerotter. Derfor blev der ogsaa gravet med iver; og langt om længe viste der sig en kant af kisten. Men i sin iver sagde Kjær, sadelmageren: „Der er den"., og det maa man ikke, når man er skattegraver. Sit held skal man tage med anstand i dybeste Stilhed. Det gjorde Kjær ikke, og til straf kom den røde hane og galede, kisten sank dybt i jorden og var ikke til at finde.

3. Et tredie af jomfru Kjærs eventyr handlede om nisserne i højen på Lavendrup mark i nærheden af Nyborg. Lavendrup er sikkert en fejltydning for Lamdrup i Vindinge sogn. Udenfor sognets grænser ligger også et sagn, som en skrædder fra Ullerslev har fortalt gårdejer Kristian Andersen, Kertinge, om gengangere, der pløjede ved Biskopstorp i Skellerup sogn om natten. (Uhrskov: Fynske sagn, s. 70-71).

I sin righoldige bog „Morskabslæsning for den danske almue", 1839-41, har *Hans Kristian Rask,* s. 75 ff. et skelflyttersagn fra Ullerslev „markeskel", som *J. M. Thiele* gengiver — uden stedfæstelse — i anden udgave af „Danmarks folkesagn" 1843 under overskriften „Straffen for Markskels Flytning": Før jorderne var udskiftede, blev der i sædetide anvist enhver bonde så meget af marken, som tilkom ham, og blev der til mærke mellem hans og naboens lod nedrammet mærkepæle. Den, som flyttede sådanne mærker, fik vel ikke altid straf derfor, medens han levede, men når han var død, kunne han ikke få fred i graven, men måtte da til straf hver nat pløje på det sted, hvor hans synd lå i skjul. Om sådanne plovmænd er det sagt, at når om natten en levende kom dem nær, så tvang de ham til at drive øgene for dem, og var man således taget i tjeneste, så var der intet andet middel til at slippe fri igen end at lægge mærke til det sted, hvor man havde begyndt, og da efter første omgang at kaste tømmen fra sig, hvorfra man igen uskadt kunne fortsætte sin vej. Rask omtaler *Niels Jacobsen* i Ul. som natlig skelflytter.

I *Evald Tang Kristensens* „Danske Sagn, ny række V", gengives som 255 under overskriften „Ihjelslagne kræmmere" et Ullerslevsagn, efter selvstændig optegnelse af *Anders Marius Larsen,* Maale, Viby sogn ved Kerteminde. Larsen havde i 1893 været på Ollerup højskole. Han har antagelig optegnet sagnet efter 1903, da han var kommet hjem igen. „I Ullerslev er der en gård, som der ikke synes at være nogen lykke ved. Enkelte nætter er der ikke fri for at være spøgeri, men værre skal det have været i gamle dage. For mange år siden ejedes gården af en mand, som hed *Peder Brost,* og hans kone var ikke godt lidt af de andre beboere. En aften kom der en bissekræmmer til gården, og konen tog venligt imod ham, men der var aldrig nogen, der så ham mere. Efter den tid var der altid spøgeri og alskens galskab på gården. En morgen, da tjenestepigen kom om bag gården, hvor bagerovnen lå med et lille halvtag over, så hun en trebenet hare. Det syntes hun ikke om, og hun gik ind til konen og fortalte, hvad hun havde set. Denne svarede blot: „Når du for eftertiden ser sådan noget, så kan du bare lade det gå".

Hun blev helt underlig ved det svar og blev nu efterhånden sindsforvirret og var det lige til sin død. Der har siden ligget noget underligt og hemmelighedsfuldt over hele slægten. Om flere af dem fortælles, at de pludselig er blevet helt underlige og har så hængt sig eller tage livet af sig på anden måde. Nogle af dem har hele deres liv været tungsindige. Den nævnte kone endte sit liv ved at

drukne sig i en brønd. Da gårdens kælder for en 20 år siden blev uddybet, fandt man et skelet, som menes at være af den ihjelslagne kræmmer. Siden det blev fundet har det været roligere på gården.

Takket være højskolemændene *Anders Vedel, Anders Uhrskov,* gårdejer *Svend Frederiksen,* Åsum, og flere er det lykkedes at redde den folkelige overlevering fra den første halvdel af vort århundrede fra undergang. De sagn, der knytter sig til bestemte lokaliteter i sognet, skal gengives først.

Ved Ullerslev kirke skulle være et kirkelam; hvor det lagde sig, blev kirken bygget efter flere forgæves forsøg. En bestemt aften i året skulle der lægges foder ud til det.

Sognevejen mellem Flødstrup og Ullerslev har i ældre tider ikke været god at passere. Der er tørvemoser ved begge sider af vejen, og der må jo have været et slags vadested, deraf måske navnet Spange. Landevejsbroen, der danner sogneskellet, bærer endnu navnet Spanges bro. Ved midnatstid spadserer en so med 12 små (gloende) grise der. Fra anden side fortælles det, at soen var hovedløs. Sagnet er ret almindeligt kendt på egnen.

På de meget store aske, der findes på nuværende hovedvej nr. 1, saavel øst som vest for Ullerslev, findes i ca. 3 meters højde en knudeformig fortykkelse af stammen. Den skal være fremkaldt af sabelhug fra det spanske kavalleri. Hos gårdejer *Niels Ottesen,* „Grønne mølle", findes et regnskab over de spanske officerers fortæring under indkvarteringen i den gamle Ullerslev kro. Desuden en lille billet, hvor den spanske kaptajn kvitterede for god beværtning.

Sagnet går, at Flødstrup sø er gravet af en trold, og troldens kone bar det opgravede grus i et forklæde op, hvor *Hønsebjerg* ligger; derved blev grusgraven af samme navn til. Det hele blev udført i et davrebed.

„Dejrehøj" ligger på gården „Lillevang"s jord (tidligere gik der en sti fra det nuværende fodermesterhus parallelt med Skovsboskoven forbi højen overtil Kallehavegården i Urup, Rynkeby sogn). Hver nat kom der på stien et blakket føl fra Ibjerg i Sdr. Nærå; andre mener Ibjerget i Refsvindinge sogn.

I gammel tid blev alle ligkister båret til kirke. Om natten kunne man høre et ligfølge eller en ligskare komme med slæbende skridt vest fra ad landevejen til Ullerlev kirke.

Konen i huset, der ligger tæt ud til Odense-Nyborg-vejen lige overfor Silebæk (et lille vandløb med store elletrunter på Mølgårds

mark, nu drænet) hørte to juleaftener en ko brøle derovre. (Meddeleren mener, det var den store rørdrumme).

Mens Niels Rasmussen, Brændekildehus, var en 12 års dreng, blev en af køerne pludselig syg, hævede stærkt op i hovedet og i „bæriet" (skeden). En ældre kone, som tidliger havde været mejerske på større gårde og kurerede en del på egnens køer (samme kone som i ovenstående sagn) blev straks hentet og sagde straks, at koen havde fået sygdommen blæst på af snogene, af hvilke der var ualmindelig mange på den lidt lave jord. Det var en meget kølig forårsdag, men koen blev ført ud i læsiden, en tørveild tændt, og en gryde med alle mulige urter — hyld o. l. — blev sat over, og senere gik konen og Niels Rasmussens mor omkring koen med gryden.

Da Niels Rasmussen var 7-8 år, boede i Skiftemose en husmand Hans Kristian, som havde ord for at kunne hekse. En dag kom han ud til skovfoged Rs. Christensen i Bøgeskov og fortalte, at skovfogdens ko havde fået kalv, for han så lige ind ad vinduet, da han gik forbi kostalden.

Da skovfogden skulle til at kærne smør af mælken, ville det ikke lykkes, hvorfor datteren tog ned til Villumstrup-smeden Anders Rasmussen, Herrested sogn. Så snart hun var kommet ind ad døren og kun havde sagt: „Goddag", sagde smeden uden at se op fra den bog, han sad og læste i: „Nå, det er nok koen, der er noget galt med". „Ja, der var jo også en mand inde at se på den forleden dag". Hun fik så noget med hjem, men N. Rasmussen kunne ikke huske, hvilket eller hvorledes det skulle anvendes.

På „Bredemaegård"s mark tæt ned mod Vindinge å findes der en skråning med kratskov, som kaldes „Helvedes have". En gammel kone mente, den oprindelig hed „Hellig have", men det menes, det er „Helle have"; i hvert fald hed det agerskifte, der gik ned til skoven „Hellen".

På vejen mellem Avnslev og Ullerslev er der et bundløst hul i en mose. Hvor det er, lå der engang en bondegård, hvis beboere førte et ryggesløst levned. Engang da de var rigtig forsvirede, slagtede de en stor so og lagde den i en seng og hentede derpå præsten, for at han kunne binde den. Præsten kom, men forlod den straks med stor forfærdelse over deres gudsspot. Aldrig så snart var præsten ude af gården, før den forsvandt, og der var et bundløst hul, hvor den havde været.

En af præstens bøger, som han havde glemt, flød op og i land til ham.

Dernæst foreligger der nogle meddelelser, der er typiske for gammel folketro på egnen og skyldes fortællere i Ullerslev.

Kyndelmissedag, 2. februar, var halv helligdag. Der skulle spises enten pandekage eller æbleskiver — ellers blev byggen ikke god.

En næstformand ved banen i Ullerslev drømte, at hans søn, der var snedkersvend i Billesbølle ved Fjeldsted, kom om natten i gymnastiktøj for at sige farvel, og gik med tårer i øjnene. Hans far var dårlig tilpas dagen efter og fortalte sin drøm til sine kolleger. Samme aften faldt sønnen under gymnastik og vred halsen af led, hvorved han blev lammet og døde på Middelfart sygehus 6 md. efter. Da der om natten kom telegram om ulykken og blev banket på hos faderen, svarede denne: Jeg ved der er sket en ulykke med Hans Peter.

ET GAMMELT

KÆRESTEBREV

FRA EN FYNSK PIGE TIL HENDES KÆRESTE „VE MALISEN I KØBENHAVN"

Maani ha' sejder i sorten Sky,
og skinner saa groule dejle,
ha' ve'er sit Ansejt imod vor By,
aa Haans, je' kaa se dej saa brejle;
ha' kigger saa ømt aa saa hjardeli',
je' bløver saa løøle eieni,
aa alle Himlens di smaa bitte Fovle,
di sejder aa sejer mej ette en Smuvle;
aa alle Stjernerne rundt omkrej,
di sejder aa sejer mej ingentej,
aa ku' je' svøme som Dejnens Æ'er,
saa vi' je' ro baade me Føer og Hæ'er,
te' dej, hvorefter mit Hjarde bræ'er;
aa ku' je fløe som sordi Ravn,
saa fløj je' li'e te Køvihavn,
i mi' elskede Haanses Favn.

Hæ' gaar je' som ei enle Fovl,
aa vovter Gæs'ne i vor Løkke,
i Javi's kom Pæ' Pæsens Povl,
aa vi' mej te' sit Hjarde trøgge,
saa sa'e je' te' ham, hør ved du hva',
det trøggeje ve' je' skutte ha';
du aller bløwer mi Hjardenskær,
saa fremt mi' Haans ve' vær'
mej nøvenlunde huld og tro,
inte' i Gau' vi begge to
faar nov' faa vos sel, ka' du tro,
saa ga' je' ham i Køs, aa lod ham løwe;
aa det ve' je' gør ve' i'hver,
e'en ha' saa æ' Køvmaaj eller Grøve;

men du, mi' e'en Haans især,
æ' deij je' aller mest har kær,
som du ka' se i mine Brøve.

Je' æ' saa køv og lei'es saa saare,
aa kommer du ette hiem te' Juvl,
saa legger je' vist i Jor'en ad aare,
faa Davi ha' æ' saa lau, saa lau,
aa Natten æ' mø'e læ'ere,
aa veste du dov mit Hjardes tra'u,
aa Smerten, som gennem mej træ'er;
Grede, hun søjer saa man' ej løstele Sa'j
aa læs' i Boven om Røverne,
Jæppe ha' sejer da saa tejt:
Du skadde' vær' køv i grøverne;
ja, ha' kaa' samte præke sit,
men je' fornemmer te' Prøverne.
Det æ' rent skidt med min Appetit,
je' e'er saa øvermaaje lidt,
te' Davre, Un, Mejlma' aa N'er;
ja, kæreste Haans, betænk dog bare:
dej søeste Bærkomsfisk i Dav,
ham aad je' næsten ette av,
i Bovgrynsgrød har je' it' Behav,
faa' mej har ha' hverkan Lovt eller Smav;
i Javes satte je' hele Klatti'
ned uner Bor'et te' Katti.

Je' snagged' forleden med Præstens Søren,
ha' vaa saa ræid faa Høstmanøren,
ha' ønsked' bare hun vaa faabej,
ha' sa'e mej, hvordan di gik dereie,
med Bøsserne aa Bajoned'en,
aa Sabil, som ha' ha'e faaet'en,
om fem aa tyve og om Kasjoden
ei gaij det traf sig, ha' kom paa Potten,
me' ei, af di' smaa, som ræ'er me di snøvre Trø'er aae
aa romdøjser me' I Staka'le,
som di vaa' gale.

Di snagger saa møje om di tørgiske Græker,
det gø' mej saa ræid faa det slemme Krig,
vo' Far ha' sejer, vi bløver nok fri,
det gaar ette altid, sim Præsti præker;
det gyser dov i mej ilein,
hver gau jeg hører vo' Dejn
faatælle hvordan de sejler
di slemme russiske Kejler,
omkrej i det kulje sorte Hav,
me, di store Kanoner baade for aa bav,

aa det er dov en vovele' Sav,
aa stekkes ijæl som en ussel Pajde,
me' di tørgiske Geværer aa di lau'e spidse Gajde,
men di djævlens Kosakker især,
di avder jo hverken resun eller Sværd,
men stegger jer le'e i Røg aa i Mave,
som di vaa' rent a lave.

Alt det, aa mø'e mer inov,
je' snagged i Forgaars me' vo Røjder,
aa elskde Haans, je' frøjder, je' frøjder,
a vore ska me i det tørgiske Tog;
det nøtter val ette, je' snagger me' Dejni?
spør' du Kaptejni,
je tænker, ha' gø dej i en Faatre,
især hvis du sejer, vo' Far betaler,
ifail det kniver, to Snese Daler.
Kaptajni ta'r nok den Faatjeneste me'
aa ha' vaa' jo tovle, om ha' vi mes'en,
naa ette mere deie Gaij;
en flittig Helsen te' dæj aa Kresten.
Bagendrop By, Voldermisse Dav,
den evig uforglemli'e

Maen Knøusdatter.

SLUTNING

Som nævnt på titelbladet, er det spredte træk om sognet og menneskers virke, der fremkommer i denne lille bog, thi man kan jo ved indgående studium i gamle akter, skøder og lignende få betydelig flere oplysninger, men vi har ment, at dette var overkommeligt for os og så lade andre senere, der har lyst og tid at grave dybere ned i fortiden.

Ingen vil benægte, at ingen perioder i menneskelivet har været så rig på fremgang og opfindelser på både godt og ondt, som netop i de sidste 100 år.

Det er vanskeligt for vi nutidsmennesker at tænke os, hvorledes livet levedes for 100 år siden. Ingen jernbaner, ingen cykler eller biler, ikke telefon eller radio. Ingen kunde sejle under vandet, eller som fuglene flyve i luften, ingen fjernsyn eller fjernskriver, ikke radar eller atomenergi. Få organisationer, ingen andelsselskaber eller høj- og landbrugsskoler og meget andet, ja så vil ingen kunne forestille sig, hvorledes det vil se ud i 2050, hvis udviklingen skal ske i samme tempo som i de sidst forløbne 100 år.

Mit ønske til slut skal være, at den frygt, vi danske har haft, siden Tyskerne den 9. april 1940 besatte vort land, og som siden stadig har holdt sig i forstærket form, maa forsvinde, at dannebrog altid må komme til at vaje over et frit land, og at de forskellige nationer må komme til at leve fredeligt side om side til gavn for hele jordens befolkning.

Ullerslev 1952.

Paa udvalgets vegne
Niels Rasmussen.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side

Ullerslev i forhistorisk tid 9
Oltidsminder 11
A. Dyrkning af jorden 14
B. Foreteelser, Fæmærker 16
Gårdøget 17
Ride til svin 18
Straffe for vareforfalskninger 19
Bondens lægemidler i sygdomstilfælde 20
Ældre tiders råd for sygdomme og ulykkestilfælde 21
C. gamle landsbylove 24
Vider og vedtægter fra 1607 25
Areal, jorder, højdeforhold, vandløb, indbyggerantal 31
Ejendomsforhold før og efter bondereformerne 33
Ullerslev sogn, Vindinge herred, matrikel 1688 40
Ulvsager 42
Dalgaard 46
Kirken 48
Sogneprøster til Flødstrup og Ullerslev 51
Skolen 55
Kroen 63
Lidt kommunalhistorie 68
Lidt lokalhistorie fra den nyere tid 75
Ullerslev private mellem- og realskole 77
A/S plov- og maskinfabriken „Mullerup" 78
Rundtur i sognet 79
Sagn og folketro 82
Et gammelt kærestebrev 87
Slutning 91